

Sri Lanka ve Türkiye'deki Çözüm Süreçlerinin Karşılaştırmalı Analizi

A Comparative Analysis of the Resolution Processes in Sri Lanka and Türkiye

Mücahit DİZMAN^a

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi	
Başvuru	2 Ocak 2025
Kabul	6 Temmuz 2025
Yayın	14 Ağustos 2025
Makale Türü	Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler

Çatışma Çözümü,
Çözüm/Barış Süreci,
Tamil Kaplanları,
Sinhalas,
PKK,
Ontolojik Güvenlik.

ÖZ

Çatışma çözümü, barış çalışmalarından temelini alan önemli bir uluslararası ilişkiler alt disiplini. Bu çalışmada, Sri Lanka'nın Tamil Kaplanları ile yürüttüğü barış süreci, Türkiye'nin Kürdistan İşçi Partisi (PKK)'yle gerçekleştirdiği çözüm süreciyle karşılaştırmalı olarak değerlendirilmektedir. Nitel araştırma tekniklerinin tercih edildiği çalışmada, bilimsel çalışmalar birincil kaynak olarak ele alınmaktadır. Sri Lanka'da Tamil Kaplanları ile yürütülen müzakereler, hükümetlerin siyasi istikrarsızlıkları ve askeri çözüm odaklı stratejileri nedeniyle başarısız olmuştur. Türkiye'de ise 2013-2015 arasındaki çözüm süreci, PKK'nın sürece farklı çıkarlar doğrultusunda yaklaşması nedeniyle kesintiye uğramıştır. Sonuç olarak, Sri Lanka ve Türkiye'deki müzakerelerin başarısızlıkları, yalnızca hükümetlerin değil etnik gruplar ve bu perspektifi güden sivil toplum ile uluslararası aktörlerin koordineli bir şekilde çalışmasının önemini ortaya koymaktadır. Her iki süreçte de güven inşasının başarısız olması ve sürdürülebilir diyalogun geliştirilememesi, kalıcı barışın sağlanmasını engellemiştir. Bu araştırma, barış süreçlerinin başarısında şeffaflık, taraflar arasında eşit katılım, karşılıklı güven inşası ve sürdürülebilir müzakere mekanizmalarının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Sri Lanka ve Türkiye örnekleri, bu unsurların eksik olduğu süreçlerin başarısızlıkla sonuçlandığını göstermektedir.

ARTICLE INFO

Article History	
Received	2 January 2025
Accepted	6 July 2025
Available Online	14 August 2025
Article Type	Research Article

Keywords

Conflict Resolution,
Resolution/Peace Process,
Tamil Tigers,
Sinhalas,
PKK,
Ontological Security.

ABSTRACT

Conflict resolution is an important sub-discipline of international relations based on peace studies. In this study, the peace process conducted by Sri Lanka with the Tamil Tigers is evaluated in comparison with the settlement process conducted by Türkiye with the Kurdistan Workers' Party (PKK). In this study, where qualitative research techniques are preferred, scientific studies are considered as the primary source. The negotiations conducted with the Tamil Tigers in Sri Lanka have failed due to the political instability of the governments and their strategies focused on a military solution. On the other hand, the deconfliction process in Türkiye between 2013 and 2015 was interrupted due to the PKK approaching the process in line with different interests. As a result, the failures of the negotiations in Sri Lanka and Türkiye reveal the importance of coordinated work not only by governments but also by ethnic groups and civil society pursuing this perspective as well as international actors. The failure of trust-building in both processes and the inability to develop sustainable dialogue prevented the achievement of lasting peace. This research reveals the necessity of transparency, equal participation between the parties, mutual trust deconstruction and sustainable negotiation mechanisms in the success of peace processes. The examples of Sri Lanka and Türkiye show that the processes in which these elements are missing have ended in failure.

EXTENDED SUMMARY

Introduction

Peace studies encompass the processes of resolving conflicts and establishing lasting peace through various negotiation techniques conducted between states and governments and armed structures, under the guidance of legal, political and scientific studies (Dar, 2017, p. 46). More comprehensively, it involves all efforts made to end

and manage turmoil occurring between or within states. The general conditions of peace processes include the participation of conflict parties in the process, cessation of conflict, renunciation of violent actions and pursuit of solutions on a political level (Köse, 2017, p. 15). According to the United Nations (UN) (2024), peace begins within an individual's inner world and is constructed upon existing memories.

^a Doktorant, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik, Ankara, E-Posta: mucahitdizman@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4600-8078>

The resolution processes conducted with the Tamil Tigers in Sri Lanka and the the PKK in Türkiye are considered significant examples in the study of conflict resolution. Both countries have engaged in long, bloody struggles with these mentioned terrorist organizations, leading to great hopes for resolution/peace processes within their societies. The negotiations carried out with the Tamil Tigers in Sri Lanka, mediated by Scandinavian countries, resulted in the surrender of the Tamil Tigers following military attacks by the Sri Lankan government at the end of 2009. In Türkiye, the most concrete resolution process with the the PKK's political affiliates took place between 2012 and 2013. However, this process was interrupted in 2015 when it became apparent that the PKK was using the peace process as a strategy to gain time for rearmament rather than genuinely seeking peace. Subsequently, Türkiye inflicted significant damage on PKK elements within the country through intensive military operations (Ministry of Interior, 2019). The negotiation stages of both resolution processes mentioned above focus on disarmament, democratic innovations, mutual trust-building, social peace and similar topics.

The primary objective of conducting negotiations is to halt conflicts by listening to the parties involved and creating conditions that suit both sides' interests and persuade them towards lasting solutions. Interest-based negotiation methods are believed to be more effective in resolving ethnically based conflicts (Axelrod, 1967). This allows the intentions of the parties to be clearly understood. After this point, the aim is for the acceptance process to proceed more rapidly. In conflict resolution, when the flow of information between parties is cut off, the involvement of third parties in the process is a likely scenario (Çoban Öztürk, 2024, p. 128). This indicates that mediation becomes a necessity at a certain point (Çınar, 2014, p. 34). Indeed, in the negotiations conducted between the Sri Lankan government and the Tamil Tigers, Norway assumed a direct mediatory role.

In this study, which uses qualitative research techniques, official documents and scientific studies related to both processes are examined using content analysis to analyze the successful and unsuccessful aspects of the processes. Statements made by political actors about the negotiation processes are subjected to discourse analysis and interviews conducted are addressed through secondary data analysis techniques. The study aims to propose policy recommendations for the future stages of Türkiye's struggle with the PKK terrorist organization by highlighting the key points of both processes. Since the resolution processes with both organizations did not progress beyond the negotiation stage, it was deemed beneficial to examine the negotiations within the scope of the study. During this examination, the negotiation processes in both countries are deeply analyzed in terms of stages, actors and encountered challenges. The primary reason for the dominant scrutiny of the unsuccessful aspects of the negotiations is the risk of the resolution process that Türkiye attempted with the PKK terrorist organization transforming similarly to the conflict between Sri Lanka and the Tamil Tigers. In this context, the study aims to contribute to the field of conflict resolution and peacebuilding by presenting more realistic and effective strategies through a comparative analysis of the resolution processes in Sri Lanka and Türkiye.

Discussion and Conclusion

The peace process with the Tamil Tigers in Sri Lanka, which began in 2002, initially made significant strides but became stalled due to political and social dynamics. The desire of the Tamils to control the regions with dense populations, surpassing their cultural rights and autonomy demands, was not adequately addressed by the Sri Lankan government. The government's indifference to addressing social injustices increased participation in the Tamil Tigers, turning actions that initially began in pursuit of rights into armed conflict. Ultimately, the process collapsed due to the persistence of the Tamil Tigers and the indecisive attitudes of the government amidst constantly shifting political agendas. Despite understanding that they could not achieve their goals through war and entering the peace process, the hopes of the Tamils were shattered by the unilateral actions of the Sri Lankan government which took advantage of the dissolutions within the organization.

In Türkiye, the resolution process with the PKK's political affiliates, which began between 2012 and 2013, shares many similar factors. Initially, indirect negotiations were conducted between the government and the PKK's political affiliates and violent actions significantly decreased. However, the PKK exploited Türkiye's trust-based approach. The emergence of the PKK with new strategies such as urban warfare instead of disarming in 2015, led to the failure of the resolution process. During the resolution process, the PKK's political affiliates increased its demands influenced by regional dynamics and PYD/YPG, causing Türkiye to become indecisive in the negotiations.

The primary reasons for the failure to achieve successful outcomes from the negotiations are as follows:

- The uncertain intentions of the PKK and the Tamil Tigers, due to their status as terrorist organizations and the fear of being deceived among many within their internal hierarchy (Strategic barriers).
- When evaluated based on the structure of the negotiations, it is seen that Türkiye did not directly engage with the the PKK's political affiliates but conducted the process through political formations representing the Kurds. However, the Tamil Tigers rejected intermediaries and insisted on direct engagement with the Sri Lankan government (Structural barriers).
- Although the PKK's political affiliates did not take a rigid stance on the establishment of a state specifically for the Kurds during the negotiation process, the Tamil Tigers did not firmly abandon this demand until 2005. Additionally the Tamils were obsessively convinced due to ontological security concerns that their race was under the threat of extinction (Psychological factors).
- Despite the religious unity between Turks and Kurds, the religious differences between Sinhalese and Tamils suggest that the negotiations between Turks and Kurds are closer to reaching a solution due to their mutual dependence (Cultural factors).
- In both processes there are references to ending armed struggle, stopping violence, disarmament

and expanding the rights of ethnic groups. However, fulfilling these has not been possible due to mutual distrust, changing political will, social polarization (unilateral or mutual) and international circumstances (Religious and cultural factors).

In the negotiations with the Tamil Tigers in Sri Lanka, the initial agreements reached were followed by the government's commitments to limited autonomy and cultural rights which were not sufficient in the eyes of the Tamil population, leading to the continuation of the struggle for full independence. In Türkiye, the resolution process began with positive developments such as the recognition of Kurdish cultural values and the cessation of armed conflicts but the PKK's steps towards disarmament and abandoning militancy did not sufficiently satisfy the Turkish government. Indeed, evidence captured during the conflicts post-2015 suggests a degree of justification.

For similar peace processes to be more successful in the future negotiations must be conducted in line with the principles of transparency, equality, trust and sustainability. The study highlights the issues of the process in Sri Lanka evolving into a war, leading to the creation of concentration camps and the urban warfare in Türkiye post-2015 where municipalities were exploited for logistical and financial purposes resulting in significant loss of life. The most important finding to be derived from this situation is that the resumption of conflicts after unproductive negotiations occurs at a much higher level of violence than before. Therefore, it is essential that all parties involved in the negotiations act fairly and balanced, adhering to the mentioned principles.

In conclusion, both resolution processes began with great hope but failed due to various internal and external barriers. These processes highlight the importance of coordinated efforts by governments, all segments of society, ethnic groups, civil society and international actors in achieving peace and resolution. Additionally to ensure the sustainability of peace processes, it is necessary to build a culture of peace at various societal levels, not just through high-level political negotiations. In summary if peace is to be achieved through negotiations in ethnically based conflicts, it is crucial to have intense mutual dependencies in areas such as social bonds, cultural values, social injustices and economic inequalities. In other words the war between Sinhalese and Tamils is quite distant from ethnic bonding and carries a historical background of aggression. In Türkiye, however, there are centuries-old shared values between Kurds and Turks. With this mutual dependency, the two groups can find the power to integrate.

1. Giriş

Çatışma kavramı, literatürde tek bir tanıma sığmayacak ölçüde geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Çoğu çalışmada korku, saldırganlık ya da türlü mücadele biçimlerinin kaçınılmaz sonucu olarak ele alınmaktadır. Evrensel ve kesin bir tanımın olmayışı ise, çatışmaların çok katmanlı doğasına işaret etmektedir (Hauter, 2019, s. 90). Galtung'un (2007, ss. 18-20) bakış açısından çatışma, kriz ve fırsatları aynı potada eriten dinamik bir toplamdır. Süreç iyi yönetildiğinde kayıplar azalır hatta yeni imkânlar doğabilir. Kötü idare, gerilimin derinleşmesine ve kayıpların büyümesine kapı aralayabilir. Çatışmaların kökenleri

iktisadi eşitsizlikten kimlik gerilimlerine, toplumsal yarılmalardan tarihsel bağajlara kadar uzanmaktadır (Jeong, 2008, s. 43). Sıklıkla “siyasal kriz” başlığı altında toplanan bu unsurlar, devlet-toplum ilişkisinde katılım ve temsil yetersizliğinin kronikleşmesiyle toplumsal bunalıma dönüşmektedir (Lederach, 1997; Çınar, 2014, s. 33). Böyle bir kriz, Sri Lanka'dan Türkiye'ye pek çok ülkede etnik temelli gerilimleri besleyen ana damarı oluşturmaktadır. Bayar'ın (2022, s. 38) vurguladığı gibi Tamil Kaplanları ve PKK örneklerinde yalnızca siyasal değil derin tarihsel ve yapısal sorunlar da tabloyu karmaşıklştırmaktadır. Tam da bu nedenle barış çalışmalarının geniş perspektifi önemlidir.

Barış çalışmaları literatürü, şiddeti sonlandırıp kalıcı barışa ulaşmak için hukuki, siyasi ve bilimsel araç setini devreye sokmaktadır. Devletler, hükümetler ve silahlı yapılar arasında müzakere temelli süreçleri merkeze yerleştirmektedir (Galtung, 2007; Dar, 2017, s. 46). Basitçe söylemek gerekirse, ister devletlerarası ister devlet içi olsun, çatışmanın sürdürülemez noktaya vardığı durumlarda devreye giren kapsamlı onarma pratiğidir (Lederach, 1997). Köse'ye (2017, s. 15) göre katılımcılıkta, şiddetin durdurulması ve siyasal kanala yönelim bu sürecin vazgeçilmez şartlarıdır. Birleşmiş Milletler (BM)'in (2024) altını çizdiği üzere barış, bireyin iç dünyasında başlamakta ve mevcut kolektif hafıza üzerine inşa edilmektedir. Waltz'ın (2001) meşhur üçlü ayrımı da (birey, devlet, sistem düzeyi) kaynak analizi için hâlâ yol göstermektedir. Üstelik Waltz etnik aktörleri doğrudan hesaba katmamış olsa da bugün Tamil Kaplanları ve PKK gibi örgütler çatışmanın itici gücünü bu üç düzlemde üretmektedir.

Uzun soluklu çatışmalar yaşayan Sri Lanka ve Türkiye, barış süreci deneyimleri üzerinden birlikte incelendiğinde dikkate değer bir karşılaştırma imkânı sunmaktadır. Sri Lanka'da İskandinav arabuluculuğuyla yürütülen görüşmeler, 2009'da hükümetin Tamil Kaplanlarına yönelik askeri harekâtıyla son bulmuştur. PKK'nın ve siyasal uzantılarının süreci zaman kazanma aracı olarak görmesinin anlaşılması üzerine süreç 2015'te kesintiye uğramış ve ardından kapsamlı askeri operasyonlar gelmiştir (İçişleri Bakanlığı, 2019). Her iki örnekte de müzakere masasında demokrasiye açılan alanlarda; silahsızlanma, karşılıklı güven inşası ve toplumsal barış gibi başlıklar öne çıkmaktadır.

Müzakerenin nihai hedefi, çatışmayı durdurmakla yetinmeyip tarafların meşru beklentilerini ortak zeminde buluşturacak kalıcı bir düzen kurmaktır. Etnik temelli çatışmalarda çıkar temelli (interest based) müzakere, Axelrod'un (1967) da değindiği gibi, tarafların niyetlerini netleştirerek ilerleme sağlar. Ancak gerilim yükseldiğinde provokasyonlara karşı soğukkanlı kalmak ve karşılıklı adım pratiğini sürdürmek kritik önem taşımaktadır. Bilgi akışının tıkanıldığı anlarda üçüncü taraf arabuluculuğu devreye girmektedir (Çoban Öztürk, 2024, s. 128; Lederach, 1997). Sri Lanka örneğinde Norveç'in üstlendiği rol bu duruma tipik bir örnektir (Çınar, 2014, s. 34).

Bu araştırma, nitel veri çözümlemesiyle Sri Lanka ve Türkiye'deki iki barış girişimini mercek altına almaktadır. Bu bağlamda akademik çalışmalar (birincil) başta olmak üzere raporlar ve yasal düzenlemeler (ikincil) içerik analiziyle değerlendirilmektedir. Her iki süreçte de müzakerelerin neden kırılmaya uğradığı ile benzer tuzakların gelecekte nasıl bertaraf edilebileceği

tartışılmaktadır. Böylece çalışma, çatışma çözümü literatüründeki “karşılaştırmalı barış süreci” eksikliğini doldurmanın yanı sıra karar vericilere hem Sri Lanka’nın hem de Türkiye’nin deneyimlerinden süzülün yol gösterici bulguları sunmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda, çatışma çözümünde müzakerenin rolünü ortaya koyacak kavramsal bir çerçeve oluşturmak faydalı olacaktır.

2. Kavramsal Çerçeve

Müzakere tekniğinin tüm çatışma çözümü yöntemleri arasında en fazla tercih edilen olmasının sebebi anlaşmalı barış şansının çok düşük olduğu durumlarda bile devletlerin, müzakerenin diğer tüm yöntemlerden daha kazançlı olduğuna inanmasıdır (Merrills, 1998, s. 2). Nitekim BM Sözleşmesinin 33(1) maddesi devletleri bu yönde hareket etmeleri noktasında telkin etmektedir. Müzakere tekniğinin tarihsel arka planı modern uluslararası sistemin çok öncesine uzanmaktadır. Günümüzde müzakereler, devletlerarası diplomatik ilişkileri ifade etse de akademik çalışmalarda devletin bizatihi muhatap aldığı gruplarla gerçekleştirdiği görüşmeler de bu perspektifte ele alınabilmektedir (Drago, 2012, s. 164; Bercovitch ve Jackson, 2001; 2020, s. 43). Yani müzakere, taraflar arasında alınan ortak kararlarla çatışmanın organize edilmesi, çatışmanın kontrollü şekilde yürütülmesinin sağlanması, sınırlandırılması veya ileriye dönük temellendirmelerin yapılması amacıyla kullanılan çatışma çözümü mekanizmasıdır.

McGrath’a (1966, s. 121) göre müzakere, “iki ya da daha fazla tarafın temsilcilerinin ortak bir amaca ulaşma çabalarıdır”. Müzakerelerde çatışmanın tüm taraflarıyla bir araya gelinip ortak karar almak suretiyle şiddetin durdurularak bir anlaşmaya varılması hedeflenmektedir. Her iki taraf da bu müzakerede istekliyse tavizler bir alışveriş mantığıyla algılanırken isteksiz olmaları durumunda kurtarılmış bir hak algısı baskındır. Müzakere hakkında dar ve geniş perspektifte birçok tanımlamayla karşılaşmak mümkündür. Ancak Morley ve Maoz (1977, s. 7) tarafından önerilen tanımda müzakere; “*belli bir çıkar çatışmasında taraf olanların bir hakem hükmüne veya diğer hukuki sürece başvurmaksızın aralarındaki anlaşmazlığı yönetmek üzere ortaklaşa yürütebilecekleri bir eylem biçimine yönelik doğrudan veya dolaylı, sözlü (veya sözlü olmayan) iletişim yoluyla tartışmaları*” olarak ifade edilmektedir. Bu tanım diğer birçok tanıma nazaran müzakereye yönelik bilimsel yaklaşımın temelini oluşturmaktadır (Uyangoda, 2005).

Müzakere sürecinin tanımlayıcı özellikleri şunlardır:

- Kaynaklar ve değerler üzerinden anlaşmazlık sonucu çatışan birbirinden analitik olarak farklı en az iki tarafı içermektedir.
- Tarafların gönüllü olarak bir araya geldikleri süreçtir. Bu durum ortak karar verme manevra sahası olarak görülmektedir.
- Bir araya gelen çatışmanın tarafları, hem anlaşmazlıklara hem de çıkarlara sahiptir.
- Müzakere süreci, tarafların algılarına göre bir çatışma çözümü aracıdır.
- Müzakerede hem mevcut sistemin hem de tarafların çıkar ve amaçları maksimize edilmeye çalışılmaktadır.

- Müzakere öncesi pazarlıkların yürütülmesi süreci ardıl mekanizmaların işletilmesi anlamına gelmektedir (Bercovitch ve Jackson, 2001; Drago, 2012).

Bercovitch ve Jackson’a (2020) göre müzakerenin önemli bir kısıtı vardır. Bu yöntem, her çatışmaya uygun görünse de şiddetin çok yüksek olduğu, taraflar arasındaki güç dengesizliğiyle dini ve etnik gerilimlerin ağır bastığı durumlarda müzakereler genellikle beklenen verimi sağlamamaktadır. Çünkü böylesi asimetrik süreçler yaşayan çatışmaların tarafları, karşılanamaz taleplerle müzakere görüşmelerini tıkayabilmektedir. Bu çalışmada, müzakere süreçlerindeki başarısızlığın temel nedenleri arasında güven eksikliği, siyasi istikrarsızlık ve uluslararası aktörlerin etkisizliği olduğu gösterilmektedir. Türkiye ve Sri Lanka vakaları, müzakere süreçlerinde bu unsurların nasıl bir rol oynadığını aktarmak için uygun örnekler olarak gösterilebilir.

Müzakerenin asli unsurları çalışmadan elde edilecek bulguların tartışmalı yönlerini açıklığa kavuşturmak için önemli yere sahiptir. Bu unsurlar “taraflar, sorunlar, şartlar” başlıkları altında ele alınmaktadır. Müzakere süreçlerinin tarafları, doğrudan etkilenenler ve dolaylı şekilde katılan olan üçüncü taraflardan oluşmaktadır. Taraf sıfatıyla kastedilenler; temsil edilen şahıslar, gruplar, yapılanmalar, uluslar ve diğer sistemlerdir. Ek olarak, tarafların kim olacağını veya kimlerin müdahil olacağını belirlemek sürecin başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Bu noktada tarihsel arka planlar, sosyal dinamikler ve kimliksel bağlamlar derinlemesine araştırılarak somut pazarlık doneleri ortaya konulmak zorundadır (Bercovitch ve Jackson, 2020, s. 47). Ayrıca tarafların kendilerini içeriye doğru yönetebilmesi de önemli bir durumdur. Nitekim Sri Lanka ve Tamil Kaplanları ile Türkiye ve PKK arasındaki dolaylı (siyasi uzantılar üzerinden) müzakerelerde tarafların tümünün kendi iç hiyerarşilerinde zıt görüşlerin mevcut olduğu görülmektedir. Özetle, tarafların yapısal özelliklerindeki tutarlılıklar müzakerenin sonucuna doğrudan etki etmektedir.

Zartman ve Rubin’e (2000, ss. 15-19) göre, eşit güce sahip taraflar arasındaki müzakerelerden olumlu sonuç alma ihtimalinin yüksek olmasının yanı sıra düşük güç farklılıklarının olduğu müzakerelerin de başarılı olma şansı yüksektir. Ancak güç farklılığının belirgin seviyelerin üzerinde olması güçlü tarafın zayıf tarafı müzakere şartlarını kabul etmeye zorlaması veya müzakereyi önemsemez tavırlar sergileyerek sabote etmesine sebep olabilmektedir. Zartman ve Rubin’in öngörülerine göre bakıldığında Sri Lanka’nın Tamil Kaplanlarına, Türkiye’nin de PKK’ya karşı benzer durumla karşılaştığı görülmektedir. Taraflar arasındaki güç dengesi, çatışma çözümü teorilerinin altyapısını oluşturan önemli bir kavramdır. Bu bağlamda, Sri Lanka ve Türkiye örneklerinde taraflar arasındaki güç dengesizliği de çatışma çözümünü güçleştirmiştir. Sri Lanka örneğinde, devlet ile Tamil Kaplanları arasında yürütülen müzakerelerde taraflar arasındaki güç asimetrisi, sürecin başarısız olmasına yol açmıştır. Benzer şekilde Türkiye örneğindeki güç dengesizliğinin, müzakere süreçlerini belirleyen faktörlerden biri olduğu söylenebilir (Coşkun, 2015; Ahmad, 2017; Öztürk, 2022).

Her müzakere sürecindeki temel unsurlardan bir diğeri çatışmayı ortaya çıkaran sorunların doğasıdır. Çatışmanın meydana gelmesi, her hâlükârda tarafların anlaşmazlık ve çeşitli sorunlar içerisinde olduğunu ortaya koymaktadır. İşte bu amaçlar ve çeşitli sorunların kaynaklarının anlaşılabilmesi tarafların mesafelerinin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Çatışmayı ortaya çıkaran motivasyonun ne olduğu, tarafların konumlarının mesafeleri gibi bilgiler sabit ya da değişken, spesifik ya da ardışık veya ilişkisel bağlantılı bir tema kurgulanarak anlaşılabilir. Çatışmanın merkezini oluşturan konular her çatışmanın mantıksal yapısını ortaya koymaktadır (Botes, 2003). Eğer çatışmanın tarafları arasında inançlar, değerler ve menzil konusunda ayrışmalar çoksa çatışmayla ilişkili tespit edilecek sorunlar hakkında algısal farklılıklar yaşanacağı aşîkârdır. Bu tarz durumlar hemen hemen her çatışma da rastlanabilecek sorunlardır. Taraflardan birisi konuyu, güvenliği ve varlığını sürdürmek ile ilgili algılarken diğeri kendi kaderini tayin hakkıyla ilişkili olduğunu düşünebilmektedir. Nitekim Sri Lanka hükümeti, Tamil Kaplanlarının terör faaliyetlerini güvenlik ve varoluşsal düzlemde algılarken Tamil Kaplanları ise sömürgecilik döneminde İngilizlerle birlikte hareket ettikleri için ilerleyen süreçte de iktidar haklarının kendilerine ait olması gerektiğine odaklanmaktadır. Bu tarihsel gerilim, 1815'te Kandy Krallığı'nın Kandyan Convention ile Britanya'ya ilhak edilmesi ve İngilizlerin 1840'lardan itibaren Seylan'daki çay plantasyonlarında çalıştırmak üzere Güney Hindistan'dan on binlerce Tamil işçiyi adaya getirmesiyle derinleşmiştir (DeVotta, 2004; Harris, 2006). Türkiye ise PKK'nın faaliyetlerini güvenlik ve egemenliğine tehdit olarak algılarken PKK kendi kaderini tayin etme algısıyla hareket etmektedir. Bu noktanın önemli olması, gözlemlenmiş verilerden elde edilen sonuçlardan (ikincil veri analizi) kaynaklanmakta olup kimlikler, değerler ve inançlarla alakalı çatışmaların çözümünün kaynaklarla alakalı sorunlardan daha zor hallolduğu gözlemlenmiştir (Çınar, 2014; Öztürk, 2022; Licklider, 1995; Bercovitch ve Jackson, 2020, s. 50).

Her müzakere belirli bir sosyal bağlamda veya siyasi çevrede meydana gelmektedir. Olgun verilerin mevcut olduğu bağlamın şartları müzakerenin doğasını doğrudan etkileyebilmektedir. Bağlamsal koşullar, asimetriklik, zorlayıcı yapılar, tarafların bağımsızlığı veya üçüncü tarafların varlığı (ya da yokluğu) şeklinde belirtilmektedir. Müzakere bağlamı, hem tarafların önceki ilişkilerinin doğasını hem de mevcut görüşmelerdeki çabalarını somutlaştırarak ortaya çıkarmaktadır (Nicolson, 1950). Yani farklı bağlamlar, farklı süreçlerin ve sonuçların belirleyicisi olmaya yatkındır. Müzakerenin yürütüldüğü bağlam, sürecin doğasını etkileyebileceği gibi sürecin doğasından da etkilenebilmektedir. Yani özetle bağlam, çatışmanın ve onu izleyen müzakere ve pazarlık süreçlerinin gerçekleştirildiği aşamalara yönelik somut çıktılara dayanan perspektiftir. Bağlam, çatışmanın tarihçesinden, tarafların anlaşmazlık konularının tarihsel arka planlarından, tarihsel arka plandaki müdahallerden veya uluslararası çevreden etkilenebilmektedir (Boulding, 1978; Drago, 2012, s. 165; Bercovitch, Jackson, 2020, s. 50). Yani çatışmanın taraflarının yaşadığı çevre veya sahip olduğu tarihsel arka plan, onları çatışmaya, belirli seçeneklere veya muhtemel sonuçlara zorlayabilmektedir. Dolayısıyla çatışma çözümü çalışmalarında müzakere

teknîği kullanılacaksa doğru bilgi ve bütüncül yaklaşım, gerçekçi sonuçlar elde etmek için önemli bir yere sahiptir.

Tablo 1. Müzakere Sürecini Etkileyen Faktörler

Kişisel ve Rol Bağımlı Faktörler	Durumsal Faktörler	Etkileşimsel Faktörler
Kişisel Faktörler	Öze İlişkin Çıkarlar	Parçalayıcı Etkileşimler
Rol Faktörleri	Süreçle İlgili Çıkarlar	Bütünleştirici Etkileşimler

Kaynak: Bercovitch ve Jackson, 2020, ss. 53-58.

Müzakere süreci boyunca tarafların davranış ve tutumlarını etkileyen bir dizi faktör mevcuttur. Çatışmanın tarafları bireyler ise çözüm süreci “kişilerarası pazarlık” olarak tanımlanmaktadır. Taraflar; devletler, gruplar veya örgütlerden oluşuyor ise “kolektif pazarlık” olarak adlandırılmaktadır. Bu iki durum hangi niteliklerin, kabiliyetlerin, kişilik özelliklerinin veya yapısal durumların analizde ele alınacağını belirlemekte ayrıştırıcı vazifesi görmektedir (Watkins ve Rosegrant, 2001, s. 274). Özetle müzakere becerisi kazanılsa da müzakerecilerin kişilikleri de önemli bir yere sahiptir.

Durumsal faktörler, sürecin gerçekleştirildiği tüm sosyal ve fiziki şartları kapsamaktadır. Bu faktörler müzakerenin doğasında var olan durumları ifade etmektedir. Yani durumsal faktörler, çatışma çözüm sürecine dâhil olurlar ve bu sürecin olağan halinde önemli etkiler bırakırlar (Merrils, 1998, s. 8). Tarafların kesişen, ortak veya tamamlayıcı çıkarları olabilir. Müzakere esnasında tüm taraflar kendi açısından karmaşık şekilde bu bilgilere sahiptirler. Watkins ve Rosegrant'a (2001) göre süreçle ilgili çıkarlar, sürecin başlangıcının nasıl olacağı ve tarafların karşıdakilere, üçüncü kişilere ve kendilerine nasıl görüldüğü sorularına cevap vermeye çalışmaktadır. Yani sürece ilişkin çıkarlar, ilişkilerin geliştirilmesi, itibarın sürdürülmesi, yeterli görünümün sağlanması, istikrarlı izlenim sergilenmesi, maliyetlerin azaltılması, ekstra kazançların elde edilmesi ve yeni kaynaklara erişimin elde edilmesini kapsamaktadır (Merrils, 1998; Botes, 2003).

Etkileşimsel faktörler, tarafların tarihsel süreç içerisindeki ilişkilerinin önemini ve karşılıklı bağımlılıklarını anlamakta yol gösterici özelliğe sahiptir. Müzakerenin taraflarının her ikisinin de bu faktörün sunduklarını anlaması sonuca doğrudan etki edecektir. Bu sayede daha gerçekçi ve öngörülebilir beklentiler tasarlanabilmektedir. Kendine özgü olarak iki etkileşim biçimi mevcuttur. Bunlar; parçalayıcı ve bütünleştirici olarak ifade edilmektedir (Ikke, 1964). Parçalayıcı etkileşimler, mevcut çatışmanın şiddetini artırabilen rekabetçi tutumları, bağılıkları veya yanlış anlaşılmalara içeren bir özelliğe sahiptir. Parçalayıcı etkileşimler tek sorunlu ve sıfır toplamı müzakerelerde oldukça yaygındır. Bütünleştirici etkileşimler ise şeffaflığa, yeni olası durumlarla yüzleşmeye, seçici ve geleneksel olmanın aksine yenilikçi ve problem çözücü davranışları tetiklemeye çalışmaktadır. Yani taraflar ortak çıkarlara ve fırsatlara sahipse müzakereler birden çok sorunsal ele alıyorsa o halde müzakereler parçalayıcı değil bütünleştirici etkileşimlerle yürütülmelidir (Watkins ve Rosegrant, 2001).

Bütünleştirici etkileşimler tarafların her ikisinin de çıkarlarını beklenilenin üzerine çıkaran uyumlu sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Bütünleştirici etkileşimler parçalayıcı etkileşimlerden bariz şekilde daha olumlu sonuçlar sağlayabilmektedir. Ancak müzakereciler sorunları kümesel olarak ele alabilir ve tarafların her

ikisinin de beklentilerine karşılık verecek şekilde cazip hâle getirebilme kabiliyetine sahip olmalıdırlar (Bercovitch, Jackson, 2020, s. 57). Alandaki çalışmalar incelendiğinde “parçalayıcı pazarlık” tan ziyade “bütünleştirici pazarlık” yaklaşımına yönelinmesinin altı çizilmektedir (Jeong, 2000, s. 170). Parçalayıcı pazarlık, sıfır toplamı olduğu için birinin kazancı diğerinin kaybı anlamına gelmektedir. Ancak taraflar bütünleştirici pazarlık yöntemiyle her iki tarafın da kazançlı çıkabileceği bir durumun olduğuna ikna edilebilirse pozitif sonuçların alınabileceği aşikârdır. Bu duruma yönelik Pruitt ve Carnavale (1993), bütünleştirici pazarlığın kolay olmadığını bu yöntemle birkaç potansiyel anlaşma noktasının belirlenerek karşılıklı tavizleri de içeren asimetrik planlarla oluşturulan seçeneklerin ortaya konulmasının gerektiğini belirtmektedir.

Ne tür bir çatışma çözümü stratejisi benimsenirse benimsensin muhakkak doğrudan veya dolaylı şekilde birçok müzakere unsuru içermektedir. Müzakere, çatışma çözümünün merkezinde yer alan olağan bir süreçtir. Bütün toplumlarda ve kurumsal yapılarda kullanılan müzakere, hukuki ya da normatif olarak pek çok sistemle iç içedir. Sonraki bölümde, kavramsal temeller doğrultusunda Sri Lanka ve Türkiye’deki barışçözüm süreçlerine özgü dinamikler ayrı ayrı incelenmektedir.

3. Tamil Kaplanları ve PKK

3.1. Sri Lanka’da Tamil Kaplanları ve Barış Süreci

3.1.a. Kuruluşu ve Hedefleri

Demokratik Sosyalist Sri Lanka Cumhuriyeti, eski adıyla Seylan, kimlik temelli çatışmaların en yoğun yaşandığı ülkelerden biri olarak öne çıkmaktadır. Uzun yıllar Sinhala nüfusu ülkenin yaklaşık %75’ini, Tamiller ise %12’sini oluşturmasından dolayı ağırlıklı kontrolün Sinhalaların elinde olduğu söylenebilir. 1956 yılında yürürlüğe geçirilen Sadece Sinhala Kanunu, Tamil Kaplanlarının konsolide olmasındaki mihenk taşı oluşturmaktadır. Sinhalalar, demografik olarak baskın olmanın avantajlarına odaklanarak Tamillerin demokratik ve barışçıl yollarla hak arama çabalarını görmezden gelmiştir. 1956 yılına gelindiğinde bahsedilen Kanun çerçevesinde alınan kararlar doğrultusunda Sinhala dili resmi dil olarak kabul edilmiştir (Bayar, 2022; Sherman, 2003, s. 198). Kabul edilen Sadece Sinhala Kanunu, dilsel bir tercih değil Tamillerin kurumsal olarak dışlanmasını başlatan ve kurumsal çürümeyi tetikleyen bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. Diğer dillerin reddedildiği ve günden güne yasaklandığı bir sürecin başladığı Sri Lanka’da istikrarsızlıklar günden güne artmıştır (DeVotta, 2004, s. 67).

Kuruluşunu etkileyen faktörler;

- Etnik gerginlikler (Hükümeti elinde tutan Sinhalaların ayrımcı ve baskıcı tutumları),
- Toplumsal eylemlerden silahlı mücadeleye geçiş (1970’lerde barışçıl eylemlerden sonuç alınamaması sonrası silahlı mücadeleye geçiş),
- Politik radikalleşme (Tamil milliyetçiliğinin çözümsüzlükten ötürü güçlenmesi ve ayrılıkçı söylemlerin altının doldurularak bağımsız devlet idealinin ortaya çıkması) (Eisenlohr, 2006; DeVotta, 2000; 2004).

1970’li yıllara gelindiğinde Sri Lanka’nın ilk kadın başbakanı olarak seçilen Sirimavo Bandaranaike,

millileşme hareketi başlatarak ülkedeki eğitim kurumlarında Sinhala dili ve kültürünün etkisini artıracak kanunları onaylamıştır (Chelvadurai, 1987, s. 116). Dünyanın ilk kadın başbakanı da olan Sirimavo’nun bu hareketi, Tamiller arasında artık sürecin daha kötüye gideceği fikrini yaygınlaştırmış ve konsolide olmalarını önemli ölçüde artırmıştır. Dolayısıyla ilk tepki 1970’li yılları etkisi altına alan Marksist-Leninist ideolojinin etkisi altındaki Tamil Öğrenci Ligi adı altındaki öğrenci gruplarının isyanlarıyla başlamıştır. Bu durum 1971 yılında silahlı eylemlere evrilmiştir. İlk silahlı eylemi düzenleyenler ise Janatha Vimukthi Peramuna adlı siyasi partinin içerisindekilidir. Bu oluşumdaki en dikkat çeken figürlerden birisi daha sonra Tamil Kaplanlarının kurucusu olacak olan Velupillai Prabhakaran’dır (Bayar, 2022; Richards, 2014, s. 10).

Stratejik hedefler;

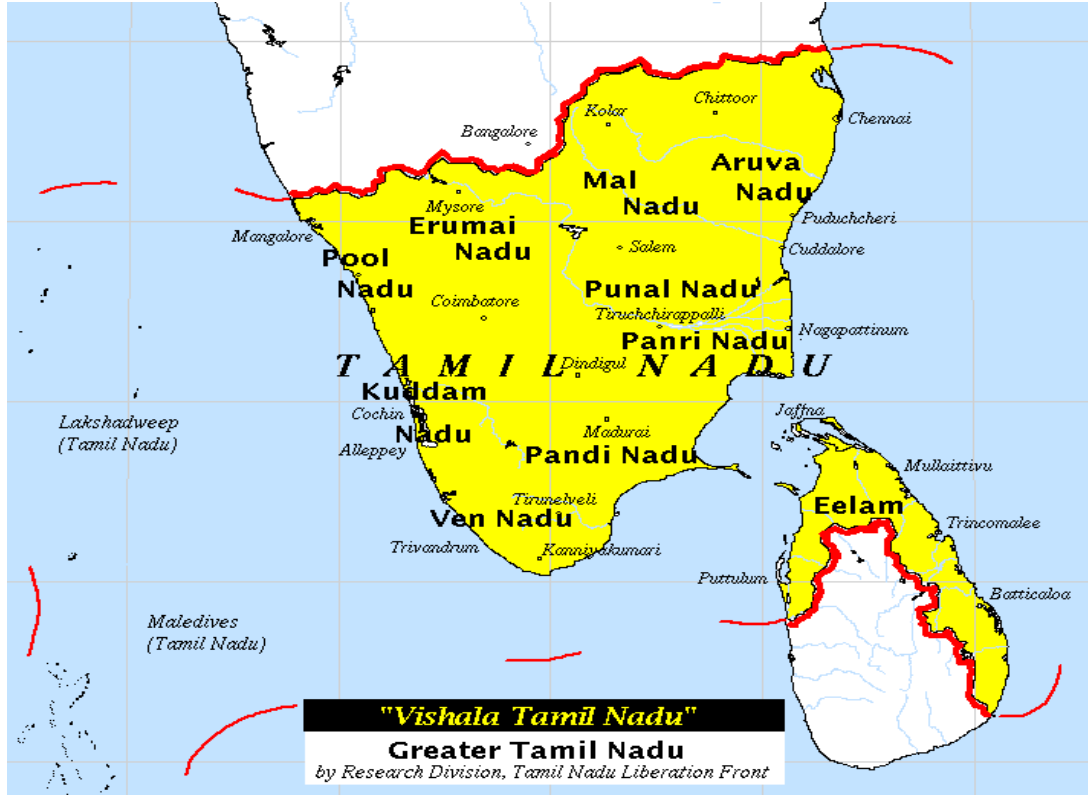
- Bağımsızlık (Etnik ve kültürel olarak Tamil kimliğine özgü bir devlet),
- Askeri güç ve kontrol (Adada Tamil kimliğine sahip olanların yoğun yaşadığı kuzey ve doğuda fiili olarak tüm yönleriyle yönetimi ele geçirme isteği),
- Uluslararası destek (Diasporadaki Tamil gruplarından finansal ve siyasi destek sağlamak) (Balasingham, 2004).

Phabhakaran’ın liderliğini yürüttüğü Tamil Kaplanları, en çok ses getiren eylemini 1975 yılında kendi örgütü içerisinde de yer almış olan vali Alfred Duraiappah’ı ve ailesini hainlikle suçlayarak öldürmesiyle gerçekleştirmiştir. Örgütün kuruluşu 5 Mayıs 1976 yılında gerçekleştiği için eylemi 1978 yılında üstlenmiştir (Hoffman, 2006, s. 139). Siyasi liderin Uma Maheswaran, Phabhakaran’ın ise örgütün askeri kanadının komutanı olduğu Tamil Kaplanları ayrıca üst düzeyinde beş kişilik bir yürütme konseyi belirlemiştir. Başlangıçta kolluk güçlerine yönelik küçük çaplı eylemler düzenleyen örgütün halk düzeyindeki siyasi çalışmaları sonuç vermiş ve Birleşik Tamil Özgürlük Cephesi adında bir partiye mecliste yer almaya başlamışlardır. 1977 yılındaki seçimlerde ana muhalefet haline gelen parti, Sinhalaların da dikkatini çekmiş ve endişelenmelerine sebep olmuştur. Dönemin başbakanı Jayewardene, Tamil bölgesi için yetki devrini de içeren bazı düzenlemeler gerçekleştirse de Tamil Kaplanları ve marjinal genç gruplar tam bağımsız topraklar konusunda ısrarını sürdürmeye devam etmiştir (Stokke ve Ryntveit, 2000, s. 297). Sri Lanka’da özellikle 1972 ve 1978 Anayasaları sonrası Budizm anayasal düzeyde öncelikli konuma getirilmiştir. Bu durum Sinhala milliyetçiliğini artırmış ve Tamilleri birçok düzlemde huzursuz etmiştir (Saha, 2024, s. 32; Nadarajah ve Sriskandarajah, 2005).

Tamil Kaplanlarının bağımsızlık taleplerinin altında yatan temel motivasyonun, Sinhalaların Tamillerin kimliğine yönelik olarak nitelenebilecek 1983 yılında yaşanan saldırıların olduğu söylenebilir. Sinhala hükümetinin de kabul ettiği bazı saldırılarda toplam 371 Tamil öldürülmüştür (Tambiah, 1986, s. 28). Bahsedilen saldırılar, Kara Temmuz (Black July) adıyla anılmaktadır. Tambiah’a (1986) göre Black July, sadece etnik bir katliam değil aynı zamanda Sri Lanka’daki çok etnisiteli yapının sistematik olarak çözümlüşünü simgelemektedir. Bu saldırılardan sonra daha da hırslanan Tamil Kaplanları, 23 Temmuz 1983’t

Jaffna'da 13 Sri Lanka askerini öldürerek hükümete karşı ilk eylemini gerçekleştirmiştir. Yaptıkları açıklamada,

bahsedilen eylemin öldürülen Tamiller için gerçekleştirildiği belirtilmiştir (Kearney, 1986, s. 112).

Şekil 1. Tamil Diasporası

Kaynak: Globalsecurity.org, 2024.

Hindistan kıyısında yer alan Tamil Nadu eyaletine 30 kilometre mesafede olan Sri Lanka topraklarındaki Tamiller ve Sinhalaların çatışmaları arttıkça Hindistan'da yaşayan Tamillerin de farklı eylemlerle ortaya çıkabileceği endişesi artmıştır. Olası bir Tamil üstünlüğünün Hindistan'da yaratabileceği istikrarsızlık ihtimalinden ötürü hükümet, başlangıçta Tamillere destek olup kazanmasını sağlayarak bölgedeki kontrolünü artırmayı hedeflemiştir. Bu kapsamda 1983-1987 yılları arasında Hindistan istihbarat örgütü RAW aracılığıyla Tamillerin birçok kamp inşa etmesi ve profesyonel eğitim alması sağlanmıştır (Roberts, 2009, s. 2). Ancak Hindistan bu desteği sağlarken kontrolünü elinde tuttuğu Tamil İlam Özgürlük Örgütü üzerinden siyasi pazarlıklar gerçekleştirmiştir. Hindistan'ın ileriye yönelik planlarından endişelenen Tamil Kaplanları bu örgüt ile mücadeleye girişmiş ve silah bırakmasını sağlayarak Hindistan ile tüm bağlarını koparmıştır. Bu dönemden sonra Hindistan ile Tamil Kaplanları karşı kamplarda yer almaya başlamıştır (Yalçın, 2016; Öztürk, 2022, s. 318).

1987-1990 yılları arasında Hindistan ile Tamil Kaplanları arasındaki görüş ayrılığı derinleşmiş olup Hindistan, Sri Lanka hükümetinin yanında yer almaya başlamıştır. Hatta bazı durumlarda Hindistan doğrudan Sri Lanka topraklarında Barış Koruma Gücü misyonu kapsamı altında fiili şekilde müdahale etmeye başlamıştır. İlk müdahale, Tamil Kaplanlarının çatışmanın şiddetini artırdığı Jaffna'daki göç dalgasına katılan insanlara gıda yardımı şeklinde başlamıştır. Bu süreçte Hindistan'ın Tamil Kaplanlarına ait bölgelere yardım götürmemesi krizi iyice tırmandırmıştır (Stokke ve Ryntveit, 2000, s. 295). Hindistan ve Tamil Kaplanları arasında ilk sıcak çatışma 1987 sonlarına doğru beş Hindistan askerinin

öldürülmesiyle başlamıştır. Bu duruma yönelik Hindistan askeri kanadı, Sri Lanka'nın kuzey bölgelerine yönelik askeri operasyonlar gerçekleştirmiş ancak Hindistan askerlerinin sivil öldürme ve tecavüz gibi olaylara sıklıkla karışması Sri Lanka halkında rahatsızlık yaratmıştır. Bu durum Hindistan ordusunun imajının Sinhalalar arasında da bozulmasına sebep olmuştur. Öyle ki 1988 yılındaki seçimlerde Sri Lanka başbakanı olan Ranasinghe Premadasa'nın seçim vaatlerinden birisi Hindistan'ı ülkeden çıkarmak olmuştur. Bunu gerçekleştirmek için Tamil Ulusal Ordusuyla savaşmaya devam ederken Tamil Kaplanlarına para ve silah yardımıyla bulunarak dolaylı yoldan terör örgütünü destekleyerek Hindistan'ı ülkeden çıkarmaya çalışmıştır (Richards, 2014, s. 39). Hindistan, Sri Lanka'daki prestij kaybı ve Tamil Kaplanlarına karşı yenilgisi sonucunda 1990 yılında ülkeyi terk etmiştir. Hindistan'ın ülkeden çekildiği süreç içerisinde Sri Lanka hükümeti ile Tamil Kaplanları arasında ateşkes imzalanmış ancak ateşkes esnasında Tamil Kaplanlarının bir anda 600 Sri Lanka polisini katletmesiyle çatışmalar yeniden alevlenmiştir (Ahmad, 2017; Rajasingham, 2000).

3.1.b. Örgütün Yükselişi ve Çöküşü

Hindistan'ın çekilmesi sürecinde yaşanan ateşkese rağmen sonrasında yaşanan çatışmayla kesilen barış görüşmeleri yerini daha şiddetli bir çatışma ortamına bırakmıştır. Bu durum 1990'lar boyunca şiddetini artırarak sürmüştür. Tamil Kaplanları, uluslararası terörizm literatürüne intihar yeleş kavramını sokmuştur. Tamil Kaplanları içerisinde en etkili yapı olarak bilinen Siyah Kaplanlar timi bu yöntemin en tehlikeli uygulayıcıları haline gelmişlerdir. Örgütün hedefleri doğrultusunda hareket edebilen bu yapının

içindekiler, örgüt komutanı Phabhakaran ile doğrudan görüşebilen genç yaşta örgüte katılmış fedailerden oluşmaktadır (Kumar, 2005, s. 102). Bu yapının en önemli iki suikastından biri Hindistan eski başbakanı Rajiv Gandhi'ye, diğeri ise Sri Lanka başbakanı Premadasa'ya karşı gerçekleştirilmiştir. İki suikastta da başbakanları öldürmeyi başaran yapının elemanları da intihar saldırılarında ölmüştür. Öne çıkan özellikler:

- Gerilla ve terör taktikleri (Hem düzenli savaş hem de intihar saldırılarıyla adını duyurmuştur. Kadın savaşçılar ve intihar timlerinden oluşan Siyah Kaplanlar önemli bir yapıdır),
- Merkezi liderlik (Örgütün tüm kararlarını Velupillai Prabhakaran almaktadır. Merkezîyetçilik, örgütün uzun yıllar güçlü kalmasını sağlamıştır. Hatta Prabhakaran'ın ölümü ile örgüt tamamen çözülmüştür),
- Bağımsız yönetim stratejisi (Tamil Kaplanları kontrol ettikleri bölgelerde paralel devlet yapılanması kurarak eğitim, sağlık ve hukuk alanlarında hizmet sunmaktadır) (Yalçın, 2016; Öztürk, 2022; Muruganandan, 2021, s. 74).

1994 yılı sonlarından itibaren görevi devralan Sri Lanka başbakanı Kumaratunga, kısa bir süreliğine tekrar barış görüşmeleri için zemin oluşturmaya çalışmış ancak Tamil Kaplanlarının 1995 yılı Nisan ayında Sri Lanka ordusuna ait savaş gemisini batırmasıyla çatışmalar yeniden başlamıştır. 1990'ların sonuna gelindiğinde Tamil Kaplanları ülkenin bazı bölgelerinde kontrolü ele geçirmiş ve hatta Sri Lanka'nın kuzey ile bağlantısını sağlayan Fil Geçidi bu noktalardan birisidir (Richards, 2014, s. 42). Bu dönemde Sri Lanka'nın adanın kuzey ve doğu kıyıları ile bağlantısı neredeyse kopmuştur. Yükselişinin sürdüren Tamil Kaplanları, örgütteki çözümlerden endişelenerek 2002 yılında askeri başarıları bir kenara bırakarak İskandinav ülkeleri ve özellikle Norveç'in arabuluculuk rolü üstlenmesi sonrası siyasi amaçlarını gerçekleştirmek hedefiyle yeniden hükümet ile müzakere masasına oturmuştur. Müzakere sürecinde Tamil Kaplanları, bağımsızlık hedefinden dâhi vazgeçerek özerk yönetimi kabul edeceğini açıklasa da Sri Lanka hükümeti tarafından reddedilmiştir. Stokke'ye (2006) göre bu dönem çatışmanın dinamiğinde değişimler olmuş ve doğrudan şiddet eylemlerinde azalma görülse de taraflar arası derin güvensizlik ve karşılıklı beklenti asimetrisi nedeniyle siyasi çözüm zemininde ilerleme sağlanamamıştır (Uyangoda, 2005; Wallensteen, 2011). Bu değerlendirmeye eleştirel bir yaklaşım getiren araştırma, Tamil Kaplanlarının bağımsız ve özerk devlet beklentisinin toplumsal meşruiyetten yoksun olduğunu ortaya koymaktadır (Sarvananthan, 2007, s. 1189). Bu süreçte uluslararası müdahaleler, her ne kadar yapıcı niyet taşısa da bağlamsal derinlikten ve stratejik koordinasyondan uzaktır. Smith'in (2004, s. 13) Ustein Grubu ülkeleri (Almanya, Birleşik Krallık, Norveç, Hollanda) üzerine yaptığı değerlendirmesinde, barış inşası süreçlerinin çoğu zaman uzun vadeli stratejilere entegre edilmeden uygulandığı ve bunun kalıcı barışı tesis etmekteki potansiyeli zayıflattığını vurgulamaktadır. Bir diğer perspektiften ise, Tamil Kaplanlarının sunduğu Interim Self-Governing Authority (ISGA) önerisinin teknik anlamda özerklik talebinden çok bağımsızlığa giden adımlar barındırdığı ve bunun barış sürecini stratejik amaçlarla araçsallaştırdığı eleştirisi getirilmiştir (Sarvananthan, 2003).

2004 yılında Tamil Kaplanlarının Doğu bölgesi komutanı Albay Karuna, örgütten ayrılarak kendini özerkleştirmiş ve Halkın Özgürlük Kaplanları adı altında yeni bir birlik kurmuştur. Bu yapı Sri Lanka hükümeti tarafından desteklenmiş ve Tamil Kaplanlarının stratejik bilgileri ele geçirilmiştir. Barış görüşmeleri ve zorluklar şöyledir:

- Özerklik ve bölgesel yönetim (Tamil halkına kuzey ve doğuda özerk bölgelerin verilmesi ve kendi kendini yönetim hakkının tanınması),
- Silah bırakma ve siyaset (Tamil Kaplanlarının silah bırakması ve siyasi bir yapılanmaya dönüşmesi),
- Sahiplenme ve bölgesel kalkınma (Savaş sırasında yerinden edilenlerin geri dönüşü ve bölgesel kalkınma projelerinin gerçekleştirilmesi) (Bayar, 2022; Kumar, 2014; Öztürk, 2022, s. 321).

Karşılıklı görüşmelerin yeniden tıkanıldığı 2005 senesindeki seçimlerde Tamil Kaplanları boykot kararı alarak seçimlere katılmamıştır. 2006 yılında yeni seçilen hükümet, Amerika Birleşik Devletleri'nden esinlendiği "teröre karşı savaş" stratejisini benimseyerek sadece askeri odaklı stratejilere yönelmiştir. Çözüm sürecinin etkisini yitirdiğinin fiili işareti olan bu kararlar sonrası, çatışmalar aşırı şiddetlenerek kapsamlı savaş niteliğine bürünmüştür (Ananda, 2016, s. 94). Nitekim örgütün bölünmesinden de faydalanan hükümet, Tamillere karşı ardışık saldırılarla Tamil etnik kökenine sahip olanlara yönelik sert önlemler alarak üç yıl içerisinde adanın tümünde kontrolü sağlamıştır. Saldırıları sonucunda Sri Lanka askerleri, Tamil Kaplanları lideri Phabhakaran'ı da öldürerek örgütün belini kırmış hatta yeni lider seçilen Pathmanathan'ı Malezya'da yakalayarak Sri Lanka'ya getirmiştir. Hâlâ 1500-2000 civarında Tamil Kaplanı mensubunun dağlarda saklandığı söylene de 2009 yılından beri örgütte hareketlilik yoktur. Süreç sonunda yüz bine yakın insan ölmüş ve yüzbinlerce kişi yerinden edilmiştir (Öztürk, 2022, s. 321; Mushtaq, 2012, s. 207).

Çatışmaların sonuçları ve etkileri;

- İnsan hakları ve ihlalleri (Tamil Kaplanları ile Sri Lanka hükümet güçleri arasındaki çatışmalarda keyfi tutuklamalar, işkence, insan kaçırımlar ve sivil zorbalıkların yaşanması uluslararası toplumdan yoğun tepkiler almıştır),
- Ekonomik ve sosyal kayıplar (Yaşanan iç savaş, ekonomiyi ciddi ölçüde zarara uğratmasının yanı sıra altyapı, eğitim ve sağlık sistemleri de zarar görmüştür. Toplumsal ilişkilerde uzun yıllar onarılamayacak hasarlar açılmıştır),
- Diaspora ve uluslararası tepkiler (Tamil diasporası iç savaş boyunca siyasi ve iktisadi destek sağlamıştır. Uluslararası toplum insan haklarındaki acı tabloları eleştirerek çatışma çözümünde katkıda bulunmaya çalışmıştır) (Devotta, 2000; 2004; Tambiah, 1986; Çınar, 2014; Ahmad, 2017). Sri Lanka örneğinde görüldüğü gibi bu iki taraflı süreç çeşitli zorluklara sahiptir. Alttaki bölümde benzer bir analiz Türkiye'deki PKK bağlamında yapılmaktadır.

3.2. Türkiye’de PKK ve Çözüm Süreci

Türkiye'nin PKK ile olan mücadelesi, 1980'lerden bu yana ülkenin en önemli iç güvenlik ve siyasal meselelerinden biri olmuştur. PKK, 1978 yılında Abdullah Öcalan liderliğinde Diyarbakır’da kurulmuştur. Marksist-Leninist bir ideolojiden beslenen örgüt, başlangıçta Kürt halkının kimlik ve kültürel haklarının tanınması, ekonomik eşitsizliklerin giderilmesi ve sosyal adaletin sağlanması için mücadele ettiğini iddia etmiştir (Akkaya ve Jongerden, 2011). Ancak zamanla bu hedefin sadece bağımsız bir devlet kurma yönünde olduğu görülmüştür (Coşkun, 2015). 2012-2013 yıllarında başlayan çözüm süreci, Kürt meselesine barışçıl bir çözüm bulma umuduyla atılmış bir adım olsa da bu sürecin başarıyla sonuçlanamaması, sorunun çok boyutlu yapısını ve çözüm girişimlerinin karşılaştığı zorlukları gözler önüne sermiştir. Bu bağlamda, PKK'nın kuruluşu, amaçları ve çözüm süreci, meselenin dinamiklerini anlamak için kritik öneme sahiptir.

3.2.a. Kuruluşu ve İdeolojisi

Birçok ülke terör örgütlerinden muzdarip olsa da Türkiye, terörizmle mücadelede önemli tecrübeler edinerek çeşitli ilerlemeler göstermiştir (Demir, 2008, s. 66). Sadece PKK ile yaklaşık 40 yıllık bir mücadele süreci yaşayan Türkiye (Güven ve Metin, 2022, s. 20), günümüzde şehir yapılanmasını engelleme konusunda önemli bir noktadadır (Kıyıcı, Arslan ve Soner, 2017; İçişleri Bakanlığı, 2019). PKK'nın yanı sıra İçişleri Bakanlığı'nın (2024) terörden arananlar listesinde yer alan isimlerin mensup olduğu terör örgütleri incelendiğinde yaklaşık 21 tane farklı terör örgütünün neredeyse hepsinin küresel boyutta etki alanına sahip olduğu bilinmektedir. Bu durum ulusal düzeyde etki alanına sahip terör örgütlerinin artık Türk Devletinin mücadele gücüne karşılık veremediğini ortaya koymaktadır. Ayrıca terör örgütlerinin çeşitliliği göz önüne alındığında Türkiye'nin uluslararası boyutta mücadele yöntemlerinin birçok varyasyona sahip grupla aynı anda mücadele etme kapasitesine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu çeşitliliğin bir diğer değerlendirmesi ise Türkiye'nin jeopolitik konumu üzerinden yapılabilir. Türkiye, Asya-Avrupa ve Ortadoğu arasında köprü ülke olmasının yanı sıra günümüzde Doğu Akdeniz'in etkin jeostratejik durumu sebebiyle ayrıca önemli bir konuma sahiptir. Haliyle bu noktalara erişim sağlamak ya da geçiş yapmak isteyen terör örgütü elemanları Türkiye üzerinden hareket etmek zorunda kalmaktadır.

1980'li yıllarda PKK ve türevleriyle silahlı şekilde mücadele edilmeye başlanmış olup 1999 yılında örgüt lideri Öcalan, yabancı ülkelere sığınmasına rağmen yoğun siyasi temasların ardından Türkiye tarafından yakalanmıştır. Bu durumla birlikte örgüt durulmaya gitmiş ve 1999-2004 yılları arasındaki süreçte Türkiye ile ateşkes sürecine girmeye çalışmıştır. Ancak örgütün tutumunun stratejik çıkar temelli avantaj kazanmak olduğunu anlayan Türkiye, operasyonlarını yeniden başlatmıştır. Bu dönemde askeri operasyonların yanı sıra bölgenin demokratikleşmesi ve ekonomik kalkınmanın sağlanması adına önemli adımlar atılmıştır. Kürt kökenli vatandaşlar üzerinden yürüttüğü propagandanın etkisindeki düşüşü fark eden PKK, bölgede yaşayan vatandaşlar üzerindeki siyasi baskıyı silah kullanarak artırmaya çalışmıştır. Bu süreçte PKK'nın Kürt halkına yönelik baskıları ve Kürdistan Topluluklar Birliği (KCK) adını verdiği sözde anayasası ile farklı bir devlet

kurma isteği aşikâr olmuştur (Beren, 2012). Sonuç olarak bu dönemde Kürtler ve uluslararası kamuoyu, PKK'nın Kürt sorunu ile ilgilenmediğine açıkça tanıklık etmiştir.

3.2.b. Çözüm Süreci ve Başarısızlık Nedenleri

Türkiye, PKK'yla silahlı mücadele sürecinin yanı sıra siyasi barışı da arka plana atmamış olup Kürt kimliğini merkeze alan partilerin mecliste bulunmasına olanak sağlamıştır. Bu süreçte dönemin iktidar partisi olan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümeti, 2009 yılında Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi adıyla bir girişimde bulunmuştur. Bu girişimle ilişkili olarak 16 Temmuz 2014 tarihinde “Terörün Sona Erdirilmesi ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanun” yayınlanmıştır. Bütün bunların gerçekleştirildiği dönem, “çözüm süreci, açılım süreci, Kürt açılımı ve demokratik açılım süreci” isimleriyle anılmaktadır. 16 Aralık 2012’de MİT Müsteşarı Hakan Fidan, Abdullah Öcalan ile birebir görüşme gerçekleştirmiştir (Köse, 2017, s. 17). Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, 29 Aralık tarihinde bu görüşmeyi kamuoyu ile paylaşmıştır. Başbakan, TRT (2012) ortak yayınında yaptığı açıklamada; “Netice almamız lazım” ifadesiyle mümkün olan tüm çabanın gösterildiği işaretini vermiştir. Öcalan ve siyasi temsilcilerle yapılan görüşmelerde çatışmanın sonlandırılması için üç adet eylem planı hazırlanmıştır:

- PKK unsurları Türkiye topraklarından aşamalı olarak çekilecektir.
- Türkiye hükümeti Kürt meselesinin çözümü için demokratik yenilikler gerçekleştirecektir.
- Örgüt üyeleri silah bırakarak siyasi ve sosyal hayata adapte edilecektir (Köse, 2017, s. 17; TBMM, 2013).

Sürecin işleyişinde 21 Mart 2013 Nevroz Günü, çözüm sürecinin resmi olmayacak şekilde başlangıç günü tayin edilmiştir. Bu süreçte Öcalan'ın okunan mektubu sonrası 23 Mart'ta PKK, tek taraflı ateşkes ilanını açıklamıştır (BBC News, 2013). Aynı yıl Mayıs ayında örgüt mensuplarının belirli bir kısmı ülkeyi terk etmiştir. Hükümetin yasal düzenlemeler ve yenilikler konusunda anlaşılan süreçte hareket etmesine rağmen PKK, aynı yıl Eylül ayında çekilmesine son vermiştir. Bu durum sürecin ilk eylem planının tıkanmasına sebep olmuştur. Ayrıca mesele yeterince topluma kabul ettirilememesinin yanı sıra siyasi partilerden de yeterli desteği alamamıştır. Özellikle sürecin şeffaflığına yönelik farklı perspektiften birçok eleştiri yöneltilmiştir. Bir yandan KCK hükümlüleri tahliye edilirken diğer yandan yasal düzenlemeler yapılmaya çalışılmıştır. Ülkenin güneydoğu ve doğusu umutla beklerken diğer kesimler ise sürecin başarısızlıkla sonuçlanıp daha şiddetli bir sürece girilerek verilen tavizlerin acı sonuçlara sebep olabileceğinden ötürü endişelenmiştir. Nitekim Suriye'deki güç dengelerinin değişimi, Gezi Eylemleri, 17-25 Aralık ve PKK'nın kolu olan Demokratik Birlik Partisi (PYD)'nin Suriye'de Irak-Şam İslam Devleti (DAEŞ)'ne karşı hareketliliği, örgütün çözüm sürecinden beklentilerini gittikçe artırmaya sebep olmuştur (Köse, 2017, ss. 19-21; TBMM, 2013). PKK, 7 Haziran 2015 tarihinde gerçekleştirilen genel seçim sürecindeki siyasi belirsizlik ortamından faydalanarak belediyeler üzerindeki baskısını daha da artırmıştır (Dizman, 2024). Bu boşluğu değerlendirmek için acele eden PKK, yürütme konseyi adını verdiği eşbaşkanlığı

vasıtasıyla 11 Temmuz 2015 tarihinde “askeri amaçlı baraj inşaatı” sebebinin öne sürerek ateşkes sürecinin sona erdiğini ilan etmiştir. Bu açıklamanın akabinde 20 Temmuz 2015 tarihinde bir asker, 22 Temmuz 2015’te iki polis memuru ve 23 Temmuz 2015’te de bir polis memurunun PKK tarafından şehit edilmesiyle çözüm süreci tüm taraflar bakımından fiilen sona ermiştir (Yeşiltaş, Özdemir ve Kuru, 2022, s. 236).

Çözüm sürecinin başarısız olmasının temel nedenleri arasında taraflar arasındaki güven eksikliği, Türk iç siyasetindeki değişimler ve bölgesel dinamikler yer almaktadır. Özellikle 2015 yılında Suriye’deki gelişmeler, Türkiye ve PKK’nın siyasi uzantıları arasındaki müzakereleri doğrudan etkileyerek sürecin olumsuz etkilenmesine neden olmuştur. Çözüm sürecinde Türk hükümetinin “iyi niyetini” somutlaştıran en önemli adım, 6551 sayılı Terörün Sona Erdirilmesi ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesi Hakkında Kanun’dur. Benzer şekilde Sri Lanka’daki hükümet ile Tamil Kaplanları arasında Norveç arabuluculuğunda 22 Şubat 2002 tarihinde imzalanan Ateşkes Anlaşması, taraf iradelerini resmileştirerek müzakerelere kurumsal bir çerçeve sağlamıştır (Çınar, 2014). Bu belgeler, her iki devletin başlangıçta süreci hukuki-siyasi temellere oturtma yönünde adımlar attığını ancak uzun vadede güven inşasının başarısız olması nedeniyle müzakere masalarının dağıldığını göstermektedir. Sri Lanka örneğinde asıl sorunun, tarafların “devlet gücü” meselesini pazarlığa açık görmemesinden kaynaklandığı açık olsa da (Uyangoda, 2007, ss. 1-3) Chakma’nın (2020, s. 1) araştırmasına göre uygulama evresinde, 1945-2013 arasında barış anlaşması imzalayan 105 ülkenin yarısından fazlasının on yıl içinde yeniden şiddete sürüklendiği gerçeği, tasarım kusurları ile karşılıklı güvensizliğin kalıcı barış önündeki kritik engeller olduğunu kanıtlamaktadır.

3.2.c. Çözüm Sürecinin Sonlanması ve Güvenlik Operasyonları

Çözüm süreci, Türkiye’nin PKK’yla mücadelesinde en kritik dönemlerden birini oluşturmaktadır. Bazı kaynaklarda “çukur/hendek/barikat operasyonları” olarak ifade edilen süreç, Türkiye açısından zor kararların alındığı ve uygulandığı bir dönem olmuştur (Küçükali ve Balıkcılar, 2019, s. 359). Bu süreci Türkiye, yeni bir dönem olarak değerlendirirken terör örgütü ise güçlenebileceği bir fırsat şeklinde algılamış ve stratejik olarak değerlendirmeye çalışmıştır. PKK ve işbirliği içerisindeki tüm faaliyetlerini titizlikle takip eden Türkiye, negatif girişimlere rağmen son ana kadar sürecin takipçisi olmuştur (Ercinler, 2020, s. 72). PKK, finansal kaynaklarını çeşitlendirmek ve bu alandaki altyapısını geliştirmek amacıyla medyada siyasi kanat olarak lanse edilen Demokratik Bölgeler Partisi (DBP) ve Halkların Demokratik Partisi (HDP)’nin yerel seçimleri kazandığı bazı il ve ilçelerde, belediyelere ait araçları, hakları ve finansal kaynakları istismar etmeye çalışmıştır (Erdem ve Kavanoz, 2020, s. 166). Bu istismar şeklinde tehdit, şantaj ve korku iklimi yaratılması suretiyle birçok yönetime başvuran terör örgütü elemanları, bazı belediyeleri lojistik ve finansal olarak araştırmaya çalışmıştır (Dizman, 2024). Bu noktada belediyelerin bazı araçlarıyla hendekler kazıldığı ile resmi araçlarla militanların ve mühimmatların

taşındığına ait bilgiler İçişleri Bakanlığı Raporlarında yer almaktadır (İçişleri Bakanlığı, 2019).

2014 yılının Ocak ayında PKK, PYD/Halk Savunma Birlikleri (YPG) yapılanması aracılığıyla Türkiye sınırına yakın noktalarda sözde kanton vilayetler oluşturmaya çalışmıştır. Suriye iç savaşını da fırsat bilen PKK, alan kazanmak için harekete geçmiştir. Bu bağlamda Türkiye içerisindeki sözde siyasi uzantısı haline getirdiğini düşündüğü belediyelerde istismar edebilme girişimlerini artırmıştır. PKK’nın PYD yapılanması son dönemde bir yandan PKK’nın uluslararası alanda kısıtlanan faaliyetlerini sürdürmek amacıyla meşruluk görüntüsü çizmeye çalışırken diğer yandan uluslararası alanda vekâletlisi olarak değerlendirmek isteyen güçlerden aldığı destek ile Suriye’de yaşanan karışıklığı fırsata dönüştürmek istemektedir (Dinç ve İpek, 2015). Bu bağlamda PYD, silahlı gücünü oluşturan YPG ile DAES’e karşı mücadele yürüten bir görüntü vermeye çalışmıştır. Ancak bu şekilde bir meşruiyet görüntüsü ortaya çıkarmak isteyen PYD/YPG’nin, yayımlanan birçok rapora göre uluslararası terör örgütleri listesinde “terör örgütü” olarak tescillenmiş PKK’nın Suriye uzantısı olduğu bilinmektedir (İrdem, 2021). PYD ile PKK’nın bağlantısını ortaya koyan birçok kanıt mevcuttur. Bahsedilen KCK sözleşmesinde “Türkiye’nin yanı sıra İran, Irak ve Suriye’de yapılanmaya gidilmesi” ifadesi sonrasında PYD yapılanmasının kurulmuş olması bu duruma yönelik önemli bir örnektir. Son olarak PYD/YPG yapılanmasının PKK/KCK’nın Suriye uzantısı olduğu ve Suriye’deki insan hakları ihlalleri ile doğrudan bağlantılı olduğu gerçeği İspanya’da dile getirilmiştir (İçişleri Bakanlığı, 2017a).

Bu dönemde PKK/KCK sözde medya kaynakları tarafından birçok açıklama yayınlanmıştır. Bu açıklamalar sonrasında bazı il ve ilçe belediyeleri sözde özyönetim ve özerklik ilanı gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bu ilanların ilki ve en önemlisi 10 Ağustos 2015 tarihinde Şırnak il merkezinde gerçekleştirilmiştir. 20 Ağustos 2015 tarihine kadar 16 il ve ilçe belediyesinin katıldığı kalkışma sistematik bir şekilde başlamıştır (Alptekin ve İlhan, 2018). PKK/KCK, “kıra dayalı savaş” kavramıyla oluşturduğunu ifade ettiği strateji çerçevesinde Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi (YDG-H), Öz Savunma Birlikleri (ÖSB) ve Sivil Savunma Birlikleri (YPS) adlı gençlik yapılarını harekete geçirerek (Vatan, 2016), şehir merkezlerinde etnik kimlik odaklı terör olayları gerçekleştirmeye başlamıştır (İnci, 2019, s. 569). Bu stratejinin temeli, belediyelerden elde edilen lojistik ve finansal destekler üzerine kurulmuş ve gerçekleştirilen eylemler belediyelerin sahip oldukları üzerinden kurgulanmıştır.

PKK/KCK terör örgütünün belediyelere yönelik gerçekleştirdiği istismar girişimi, merkezi yönetimin müdahalesini mecburi kılmıştır (Ersoy, 2017, ss. 16-18). Bu sebeple Türkiye, gerçekleştirdiği meskün mahal operasyonları ile şehir içlerindeki hendek, barikat, tuzak ve patlayıcıları imha etmeye başlamıştır. Ayrıca belediyelerdeki finans ağının fark edilmesi üzerine 15 Temmuz 2016 tarihinde 674 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 45 ve 57’nci maddelerine bazı hükümler ile bir geçici madde eklenmiştir. 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun’un 4’ncü maddesinde yapılan bir değişiklik vasıtasıyla konu teröre finansal destek

olunması kapsamında ele alınıp 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 133'üncü maddesinde yer alan hükümlere atıf yapılarak belediyelere vekil yönetici şeklinde kayyım atanabilmesinin önu açılmıştır (Erdem ve Kavanoz, 2020, s. 160). Yasal düzenlemelerle İçişleri Bakanlığı Mülkiye Müfettişleri ve Mahalli İdareler Kontrolörleri tarafından yapılan incelemeler sonucu bazı HDP/DBP'li belediyelerin olanaklarının PKK ve işbirliği içerisindeki yapılanmalarının faydasına yönelik kullanıldığı tespit edilerek toplamda 94 belediyeye kayyım ataması gerçekleştirilmiştir (Yatar, 2020, ss. 51-54). Yapılan bu incelemeler ve özel teftişlerden elde edilen somut bulgularla yetkililer hakkında idari ve adli süreçler yürütülmüştür.

Meseleye yönelik son 30 yıl içerisindeki en somut adımların atıldığı dönemi yaşayan Türkiye, psikolojik engellerin aşılması yönünde yoğun çaba harcamıştır. Ancak süreç, 2015 yılının Temmuz ayında polis memurlarının uyku halindeyken PKK tarafından şehit edilmesiyle sonlanmıştır. Bu dönem, sona ermesi ya da dondurulmasının yanı sıra tarih boyunca Kürt meselesi ile ilgili en somut adımların atıldığı süreç olarak kayıtlara geçmiştir (TBMM, 2013). Köse'ye (2017, s. 18) göre çözüm süreci, Kürt açılımından farklı bir mantığa sahip olmasına rağmen sürecin tamamlayıcı parçası olarak algılanmalıdır.

4. Karşılaştırmalı Analiz ve Değerlendirme

Sri Lanka'daki Tamil Kaplanları (1976) ile Türkiye'deki PKK'nın (1978) siyasi uzantıları vasıtasıyla gerçekleştirilen çözüm/barış süreçlerinin karşılaştırmalı analizinde her iki sürece dair benzer özellikler saptandığı gibi tarihsel, kültürel ve bölgesel dinamikler nedeniyle farklı bulgular da elde edilmiştir. Tamil Kaplanları, kuruluş motivasyonunu, Sinhalaların ayrıştırıcı ve baskıcı tutumlarından dolayı etnik kimliklerini korumak ve sosyal haklarını kazanmak için organize edilen barışçıl eylemlerden sonuç alınamaması ve bağımsız devlet fikrinin zaman içerisinde güçlenmesinden almaktadır. Tarihsel bir süreç içerisinde değerlendirildiğinde 1950-1970 yılları arasında Sinhala dili ve kültürünün baskılarla tüm Tamil halkına kabul ettirilmesi çabası, tam tersine etki yaratarak Tamiller arasında Marksist-Leninist grupların oluşmasına ve başlangıçta barışçıl olsa da fiili eylemlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Sert müdahalelerle eylemlerin bastırılması, çatışmayı şiddetlendirmiş ve silahlı eyleme dönüşmesine yol açmıştır (Sherman, 2003). Bu durumda, ülkenin kuruluşu (1948) ile azınlıkta kalan Tamillerin silahlı eylemlere başvurusu (1971) süreci yaklaşık 20-25 yıl sonra gerçekleşmiştir. Tamil Kaplanları, bağımsızlık, askeri güç ve kontrol ile uluslararası diasporasından destek alma gibi stratejik hedeflerini ortaya koyarak 1976 yılında lider otoritesine bağlı şekilde kurulmuştur. Kuruluşundaki en etkili eylemlerini kendi içerisindeki muhalif kesimi tehdit etmek ve öldürmek şeklinde gerçekleştirmiştir. Lidere dayalı şekilde askeri kanat ve konseyden oluşan Tamil Kaplanları, kuruluşunun ertesi yıllarında siyasal tabana sahip olarak Sri Lanka meclisinde de etkiye sahip olmuştur. Bu dönemde Tamillerin kendi bölgesini yönetebileceğine yönelik düzenlemeler önerilse de örgütün güçlendiği düşüncesinden ötürü tüm ülkeyi kontrol etme ve tam bağımsız ülke kurulması arzusu baskın gelerek çatışmalar sürmüştür (Kıyıcı, 2017; Bayar, 2022).

1983 yılında Sinhalaların Tamil kimliğini yok etmeye yönelik gerçekleştirdiği saldırılar Tamillerde ontolojik

güvenlik endişesi ortaya çıkarmış olup aynı yıl Sri Lanka askerlerine sert şekilde karşılık verilmesine sebep olmuştur. Sonraki süreçte, önce taraf sonra barış gücü görüntüsüyle çıkar elde etmek isteyen Hindistan'ın sürece müdahil olmasıyla süreç daha da karmaşık bir hâl almıştır. Bu noktada her iki tarafın da Hindistan'dan zarar gördüğünü anlayıp ortak hareket ederek ülkeden çıkarmış olması önemli bir noktadır. Bu durum aslında dönem itibarıyla işbirliği yapacak iletişim ve eylem kanallarına sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca Tamil Kaplanlarının bağımsız bir devlet isteme temelinde yatan nedenlerden bir diğeri düzenli bir ordu kurabilecek altyapıya sahip olmalarıdır (Richards, 2014). Yani deniz üssü ve savaş uçağı benzeri araçlara sahip olmaları yönüyle PKK'dan operasyonel bağlamda belirgin şekilde ayrılmaktadır.

Tamil gençlerinin Marksist-Leninist etkilerle barışçıl şekilde başlattığı eylemler, Türkiye'de de farklı fraksiyona sahip gruplar tarafından gerçekleştirilmiştir. İdeolojik temalarla yönelinen eylemler her iki grupta da temel olarak benzer özelliklere sahiptir. Türkiye'nin kuruluşundan (1923) sonra PKK'nın ilk silahlı eylemleri (1984) yaklaşık 60 yıl sonra gerçekleştirilmiştir. Sri Lanka hükümetinin baskıcı tutumunun Türkiye'ye nazaran daha sert olduğu göz önüne alındığında yıl aralıkları anlaşılır olmaktadır.

Her iki terör örgütünün de içlerinde yer aldığı etnik grubu araç olarak kullanıp bağımsız bir devlet kurma hedefiyle ortaya çıktığı ve hareket ettiği görülmektedir. Hükümetlerin baskıcı tutumları ve ülkelerin kuruluş temellerindeki kimliksel aidiyeti belirten yapıların suistimal edilerek sahiplenme görüntüsü çizdikleri grupları manipüle ederek varlıklarını güçlendirdikleri anlaşılmaktadır. Her iki örgüt de lider kültüne dayanan bir yapıya sahiptir (Drago, 2012). Bu sebeple Sri Lanka'daki Phabhakaran'ın öldürülmesi örgütün parçalanmasında büyük etkiye sahip olmuştur.

Müzakerelerdeki asli unsurlar taraflar, sorunlar ve koşullardır. Her iki ülkede de doğrudan etkilenenler ve üçüncü taraflar mevcuttur. Tarafları oluşturanlar, devlet, grup ve örgüt tanımlarının içerisinde yer aldığı için yürütülen müzakere süreçlerinin her ikisi de kolektif pazarlık altında ele alınmaktadır. Taraflar belirlendikten sonra somut adımlarla müzakerelerin sürdürülebilmesi, tarihsel arka plan, sosyal dinamikler ve etnik bağlamlarla doğrudan ilişkilidir (Bercovitch ve Jackson, 2020, s. 47). Devlet ve örgüt içi görüş ayrılıklarına, Türkiye ile PKK'nın siyasal uzantıları arasındaki müzakerelerde daha fazla rastlamak mümkündür (Köse, 2017). Sri Lanka'da Sinhalalar arasında görüş ayrılıkları olsa da Tamillerin ontolojik güvenlik endişesinden ötürü daha fazla konsolide olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca tarafların eşit güçlere sahip olması durumunda müzakere süreçlerinin daha başarılı ilerlediği ve somut sonuçların ortaya çıkması ihtimalinin daha fazla olduğu bilinmektedir. Çalışmada bahsedilen her iki ülkede de müzakerenin bir tarafını devlet, diğer tarafını örgüt ya da grup oluşturmaktadır. Bundan ötürü devletlerin daha baskın olması müzakere sürecini etkileyen bir diğer nedendir. Ancak Tamil Kaplanlarının durumu PKK'dan farklıdır. Bu perspektiften bakıldığında Sri Lanka'da 1977 yılındaki seçimlerde dönemin başbakanı seçilen Jayewardene'nin Tamil Kaplanlarının hak iddia ettikleri bölgelerde yetki devrinin de mevcut olduğu teklifleri içeren bir çözüm paketi sunması Tamil Kaplanlarının PKK'ya göre taleplerini daha fazla belirgin halde sunduğunu

göstermektedir (Stokke ve Ryntveit, 2000, s. 297). Ayrıca Tamil Kaplanlarının devletle müzakere yürütebilecek kurumsal kapasiteye sahip olduğunu göstermektedir. Diğer şekilde Zartman ve Rubin'in (2000, s. 16) de ifade ettiği gibi güç olarak düşük olan tarafın çoğunlukla algısal sebeplerden ötürü müzakereleri sabote etme ihtimali oldukça yüksektir.

Müzakere bağlamı, tarafların önceki ilişkilerini ele alarak mevcut görüşmelerden somut sonuçlar ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Bağlamsal koşullar; konuların asimetrikliği, zorlayıcı yapılar, tarafların bağımsızlığı ve üçüncü tarafların müdahilliklerinden oluşmaktadır (Licklider, 1995). Bercovitch ve Jackson'a (2020, s. 53) göre müzakerenin yürütüldüğü bağlam sürecin doğasını etkileyebileceği gibi sürecin doğasından etkilenebilmektedir. Yani çatışmanın taraflarının bulunduğu çevre ve sahip oldukları tarihsel arka planlar önemlidir. Bu bağlamda her iki ülkeye de bakıldığında etnik temelli çatışmaya konu olan taraflar uzun yıllardır bir arada yaşayan gruplardır. Uzun yıllardır etnik farklılıklarının bilincindedirler. Peki, neden bu durum savaşı andıran çatışmalara dönüşme eğilimi göstermiştir? Bu noktada süreçlerin tarih itibarıyla ideolojik akımların şiddetli çatışmaları teşvik eden arka planlarının ortaya sunulduğu döneme denk gelmesi önemli bir tetikleyici unsurdur. Her iki örgütün ideolojik etkilerle eylemlerini silahlı şekilde sürdürmeye başlaması aynı döneme denk gelmektedir. Terörizm çağı olarak adlandırılan dönemde ortaya çıkmaları, ideolojik etkenlerin süreci evirdiğini düşündürmektedir.

Her iki müzakere süreci de olumsuz sonuçlandığı için etkileyen faktörlerin de tespit edilerek analiz edilmesi gerekmektedir. Faktör analizinde üç temel yöntem mevcut olup bunlar; kişisel ve role bağlı faktörler, durumsal faktörler ile etkileşimsel faktörlerdir (Bercovitch ve Jackson, 2020, ss. 53-58). Yukarıda her iki müzakere sürecinin de kolektif pazarlık şeklinde yürütüldüğü belirtilmiştir. Çalışmada ele alınan örnekler özelindeki kolektif pazarlıkta Türkiye ile PKK siyasi uzantıları arasındaki yürütülen süreçlerin Sri Lanka ve Tamil Kaplanları arasındaki beklentilere göre daha karmaşık olduğu görülmektedir. Ancak Tamil Kaplanları silahlı eylemlere başvurduğu süreç ve sonrasında en öncelikli hedef olarak bağımsız bir devlet kurma idealiyle hareket etmiştir. Her iki örgütün kurmayı hayal ettiği devletin özellikleri dâhi birbirinden oldukça farklı olup PKK'nın KCK sözde anayasasına benzer bir olgunun Tamil Kaplanlarında olmadığı bilinmektedir (Çınar, 2014). Ayrıca KCK ile birlikte PKK'nın dört devleti içine alan bir yapıyla sadece Türkiye değil İran, Irak ve Suriye topraklarında da hak iddia ettiği görülmektedir (İçişleri Bakanlığı, 2017a). Bu bağlamda kapsam itibarıyla PKK'nın hedef noktası ile Tamil Kaplanlarındaki oldukça farklıdır.

Bir diğer faktör analizi olan durumsal faktörlerin incelenmesinde öze ilişkin ve süreçle ilgili çıkarların tüm sosyal ve fiziki şartları değerlendirilmektedir. Durumsal faktör analizinin temel hedefi müzakerenin doğasında var olan durumları ortaya çıkarmaktır. Her iki örgütün ortak ve zıt çıkarları mevcuttur. Ancak yukarıda bahsedildiği gibi PKK'nın sözde öncelikli hedefi, Kürt halkının ekonomik ve sosyal eşitsizliklerinin giderilmesi ve daha sonrasında çatışma çözümü gerçekleşmediği takdirde bağımsız bir devlet kurmaktır. Ancak Tamiller yaşadığı ontolojik

güvenlik endişesinden ötürü öncelikli hedef olarak bağımsız bir devlet kurma ideali gütmektedirler. Sadece örgütün çözülmesi sürecinde bu idealden vazgeçtiklerini iddia etmiş olsalar da bu durum genel kanıyı değiştirmemektedir. Süreçle ilgili çıkarlarda tarafların algısal perspektifleri önemlidir. Yani pazarlık sürecinde herkesin birbiri açısından nasıl görüldüğünü anlamaya çalışmak kavramın doğasını açıklamaktadır. Bu konuda Türkiye'nin çözüm meselesine yönelik perspektifi oldukça iyimser yaklaşımlara sahiptir. Yukarıda detaylı şekilde bahsedildiği üzere çözüm süreci döneminde halkın özgürlük alanı öylesine genişletilmiş ki PKK bu durumdan faydalanmaya çalışarak yeni finansman kaynakları elde etme ve ülkenin bölünmesine yönelik planlar gerçekleştirdiği ortaya çıkmıştır (İçişleri Bakanlığı, 2019).

Etkileşimsel faktör analizinde tarafların tarihsel süreç içerisindeki etkileşimi ve bağımlılıkları ele alınmaktadır. Türkiye'nin PKK'yla mücadelesinin tarihsel arka planı Sri Lanka hükümeti ve Tamil Kaplanlarına nazaran farklıdır. Sinhalalar ve Tamillere nazaran dini bağlamda birlik oluşturan Türkler ve Kürtler, birbirlerine önemli birçok noktadan bağımlıdır. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti'nin Misakı Milli sınırlarını içeren özellikle Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki savaşlarda Kürtlerin yer almadığı düşünülemez. Bu durum ülkeyi birlikte kurduklarının en net göstergesidir. Kurulştan sonra belli başlı Kürt isyanları gerçekleşmiş ve grup olarak çıkar sağlamaya çalışılmıştır. Türkiye, bu isyanlara hiçbir şekilde müsamaha göstermemiş olup devlet otoritesini kararlı biçimde kullanarak ayaklanmaları bastırmıştır (İçişleri Bakanlığı, 2019). Sri Lanka'da ise Sinhalalar ile Tamiller farklı dinlere mensuptur ve Tamiller, Budizm karşısında zaman zaman radikal bir duruş sergilemiştir. Bu inanç ayrılığı, iki grubun birbirine bağımlı çıkarlar geliştirmesini zorlaştırmış ve müzakere yoluyla bir uzlaşma ihtimalini önemli ölçüde azaltmıştır (Tambiah, 1986).

Etkileşimsel faktörler, parçalayıcı ve bütünleştirici pazarlık yöntemlerini içermektedir. Parçalayıcı pazarlıklar doğası itibarıyla her iki ülkede de uygulandığında sıfır toplam sonuçlar doğuracağı için bir taraf mutlaka kaybedecektir. Haliyle devlet mantalitesine sahip bir yapının kaybetmesi düşünülemeyeceğinden çatışmaları şiddetlendirme riskine sahiptir. Ancak bütünleştirici pazarlık yöntemi ele alındığında her iki ülkedeki tarafların her birinin çıkarlarına odaklanan perspektiften bakılarak herkesin kazancının maksimize edilmiş algısıyla sürdürülerek çatışmalardan olumlu sonuç alınma olasılığı oldukça yüksektir. Sri Lanka hükümetinin 2005 seçimlerinden sonra Tamil Kaplanlarındaki çözümü fırsat bilerek barış sürecini askıya almasıyla parçalayıcı etkileşime zorladığı görülmektedir. Savaş niteliğine bürünen çatışmaların yaşandığı 2005-2009 yılları sonunda geldiğinde Sri Lanka hükümeti, Tamilleri parçalayıcı pazarlık yöntemiyle ortaya çıkarılan şartlarla masaya oturtmuştur. Sıfır toplam müzakere yönteminde tek taraflı kazanan Sri Lanka hükümeti olmuştur.

Müzakerelerden başarılı sonuç alınamamasındaki çıkarımlar şöyledir:

- PKK ve Tamil Kaplanlarının iç dinamiklerindeki benzerlik (Örneğin, iç hiyerarşisindeki birçok kişinin aldatılma endişesi) (Stratejik engeller),

- Müzakereler yapısı bakımından değerlendirildiğinde, Türkiye'nin PKK'yı doğrudan muhatap almadığı Kürtleri temsil eden siyasi oluşumlar üzerinden süreci yürüttüğü görülmektedir. Ancak Tamil Kaplanları, aracıları reddetmekte olup Sri Lanka hükümetinin doğrudan kendisiyle muhatap olmasında ısrarcıdır. Bu durum, demokratikleşme çabasında olan ve terör örgütüyle muhatap olmak istemeyen bir devleti oldukça zora sokmaktadır (Yapısal engeller, kurumsal engeller),
- PKK'nın müzakere oluşumları, Kürtlere özel bir devlet kurma konusunda katı bir tutuma sahip olmadığını iddia etse de Tamil Kaplanları 2005 yılına kadar bu talebinden katı şekilde vazgeçmemiştir. Ayrıca Tamiller, ontolojik güvenlik endişesiyle saplantılı şekilde ırklarının yok edilme tehdidi altında olduğuna inanmışlardır (Psikolojik engeller),
- Türkler ile Kürtlerin dini temelde birlikte olmasına rağmen Sinhalalar ile Tamillerin farklı dini tandanslara sahip olması bağımlılık yönüyle Kürtler ile Türklerin arasındaki müzakerelerin çözüme ulaşmaya daha yakın olduğu izlenimini ortaya koymaktadır (Kültürel engeller).

5. Sonuç

Bu çalışmada, Sri Lanka hükümeti ile Tamil Kaplanları arasında ve Türkiye ile PKK'nın siyasi uzantıları arasında yürütülen barış/çözüm süreçlerini karşılaştırarak her iki sürecin dinamikleri, ortak noktaları, farklılıkları ve bu süreçlerin başarısızlık nedenleri derinlemesine incelenmektedir. Mevcut literatürde Sri Lanka ve Türkiye'deki çözüm süreçleri genellikle ayrı ayrı ele alınmıştır. Ancak bu çalışma, her iki süreci doğrudan karşılaştırarak etnik çatışmaların çözümüne dair yeni çıkarımlar sunmaktadır. Özellikle, bu çalışmada, güven eksikliğinin yalnızca müzakere süreçleriyle değil, uzun vadeli devlet politikalarıyla doğrudan bağlantılı olduğuna dikkat çekilmektedir. Hem Sri Lanka'da hem de Türkiye'deki müzakereler, uzun yıllar süren silahlı çatışmaların ardından anlaşmazlıkların sona erdirilmesi ve kalıcı barışın sağlanması amacıyla başlatılmıştır. Ancak her iki süreç de bir dizi iç ve dış engel nedeniyle başarılı olamamış ve nihai barışa ulaşamamıştır.

Sri Lanka'daki Tamil Kaplanları ile 2002 yılında başlatılan barış süreci, başlangıçta önemli adımlar atılmasına rağmen siyasi ve toplumsal dinamikler nedeniyle tıkanmıştır. Tamillerin, yoğun nüfusa sahip oldukları bölgeleri kontrol etme arzusu, kültürel haklar ve özerklik taleplerinin önüne geçtiği için Sri Lanka hükümeti tarafından yeterince dikkate alınmamıştır. Sri Lanka hükümetinin başlangıçta Tamillere yönelik sosyal adalet taleplerini yeterince dikkate almaması, Tamil Kaplanlarına katılımı artırarak başlangıçta hak arama minvalinde başlayan eylemlerin silahlı şekle bürünmesine sebep olmuştur. Nihayetinde süreç, iniş ve çıkışlarla ilerleyerek Tamil Kaplanlarının ısrarcılığı ve hükümetin kararsız tutumlarıyla birlikte sürekli değişen siyasi gündem nedeniyle çökmüştür. Tamillerin savaşla bölgelerini elde edemeyeceklerini anlamaları ve barış sürecine girmelerine rağmen örgütteki çözümleri fırsat bilen Sri Lanka hükümetinin tek taraflı hamleleri sonrası tüm umutları yok olmuştur.

Türkiye'de ise PKK'nın siyasi uzantıları ile 2012-2013 yılları arasında başlayan çözüm süreci, birçok benzer faktörü içinde barındırmaktadır. Başlangıçta hükümet ve PKK'nın siyasi oluşumları arasında dolaylı müzakereler yapılmış ve şiddet eylemleri önemli ölçüde azalmıştır. Ancak Türkiye'nin güvene dayalı yaklaşımı terör yapılanması tarafından istismar edilmiştir. 2015 yılında PKK'nın silah bırakmak yerine yeni stratejisi olan şehir savaşlarıyla ortaya çıkması, çözüm sürecini başarısızlığa uğratmıştır. Çözüm sürecinde PKK, bölgesel dinamiklerden ve PYD/YPG'den etkilenecek taleplerini artırmış ve bu durum Türkiye'yi müzakerelerde kararsızlığa sevk etmiştir.

Bu iki vakada da barış girişimleri çoğunlukla devlet-örgüt eksenine hapsolmuş olup çözüm sürecini toplumsal tabana yayacak sivil platformlar, yerel kanaat önderleri ve sürece meşruiyet kazandırabilecek uluslararası arabulucular yeterince devreye sokulmamıştır. Oysa literatür, kalıcı barışın ancak çok katmanlı bir eşgüdüm mimarisi ile mümkün olabileceğini göstermektedir (Darby ve Mac Ginty, 2008; Lederach, 1997; Richmond, 2012). Sri Lanka'da, barış görüşmelerinin zaman ve mekân sınırlarını aşarak toplumsal alanda yeniden anlam kazandığı gerçeği (McGregor, 2006) ve Sri Lanka'da Tamillerin diasporası ile Colombo merkezli sivil toplum yapılanmaları arasındaki kopukluk, Türkiye'deki Kürt sivil toplum ağlarının müzakere masasına kurumsal olarak dâhil edilmemesini, güven inşasını zorlaştırmış ve tarafların kazanım-kayı algılarını artırmıştır (Bercovitch ve Jackson, 2020; Coleman, 2006). Dolayısıyla Sri Lanka ve Türkiye örnekleri, etnik gruplar, sivil toplum ve uluslararası aktörlerin koordineli hareket etmediği durumlarda hükümet inisiyatiflerinin sürdürülebilir barışa evrilmediğini göstermektedir.

Bununla birlikte her iki süreçte de taraflar, barışa ulaşma noktasında çeşitli somut adımlar atmaya çalışmış ancak bu adımlar yeterince sürdürülebilir olmamıştır. Sri Lanka'da Tamil Kaplanları ile yapılan görüşmelerde sağlanan ilk anlaşmaların ardından hükümetin sınırlı özerklik ve kültürel haklar konusundaki taahhütleri, Tamil halkı nezdinde yeterli olmamış ve tam bağımsızlık için mücadele sürdürülmüştür. Türkiye'deki çözüm süreci ise, Kürtlerin kültürel değerlerinin tanınması ve silahlı çatışmaların sona erdirilmesi gibi olumlu gelişmelerle başlamış olsa da PKK'nın silah bırakma ve eylemselliğini terk etmeye yönelik adımları Türk hükümetinin beklentilerini karşılayamamıştır.

Gelecekte benzer barış girişimlerinin somut şekilde tutunabilmesi için müzakerelerin şeffaflık, eşit katılım, karşılıklı güven ve sürdürülebilirlik üzerine inşa edilmesi şarttır. Sri Lanka'da hükümet, sert güvenlik önlemleriyle kısa sürede saha üstünlüğü sağlamıştır. Türkiye'de ise 2015 sonrası yaşanan şehir çatışmaları ve bazı belediyelerin PKK tarafından lojistik-financeman amacıyla istismar edilmesi, masadan kalkıldığında şiddetin önceki seviyeleri bile aşabileceğini acı biçimde göstermiştir. Dolayısıyla devlet, silahlı örgüt, etnik topluluklar, sivil toplum ve uluslararası arabulucular (yani çatışmanın tüm paydaşları) adil, dengeli ve ortak ilkelere dayanan bir müzakere zemini etrafında toplanmadıkça kalıcı barış ufukta görünmüyor.

Her iki ülkede de büyük umutlarla başlayan süreçlerin iç-dış engeller yüzünden yarım kalması, barışın yalnızca hükümetlerarası imzalarla değil, toplumun tüm

katmanlarında barış kültürünün kök salmasıyla mümkün olduğunu göstermiştir. Üst düzey görüşmelere, yerelden yükselen toplumsal bağların, kültürel farklılıkları kabullenen siyasal adımların, sosyal adaletin ve ekonomik eşitsizlikleri azaltan politikaların eşlik etmesi gerekiyor. Bu bütüncül yaklaşım, karşılıklı bağımlılığı artırarak müzakereyi teşvik eder ve nihai barış anlaşmasının hem meşruiyetini hem de dayanıklılığını güçlendirir.

Kaynakça

- katmanlarında barış kültürünün kök salmasıyla mümkün olduğunu göstermiştir. Üst düzey görüşmelere, yerelden yükselen toplumsal bağların, kültürel farklılıkları kabullenen siyasal adımların, sosyal adaletin ve ekonomik eşitsizlikleri azaltan politikaların eşlik etmesi gerekiyor. Bu bütüncül yaklaşım, karşılıklı bağımlılığı artırarak müzakereyi teşvik eder ve nihai barış anlaşmasının hem meşruiyetini hem de dayanıklılığını güçlendirir.
- ## Kaynakça
- Ahmad, M. (2017). Sri Lanka and the political dilemma of the Tamil Tigers: A comprehensive analysis of peace processes. *South Asian Review*, 25(1), 66-80.
- Akkaya, A. H. & Jongerden, J. (2011). *The PKK in the 2000s: Continuity through breaks?*. In Nationalisms and politics in Türkiye: political Islam, Kemalism and the Kurdish issue (ss. 143-162). Routledge.
- Alptekin, H. & İlhan, B. (2018). *Kayyum atanan belediyelerin PKK terörü ile mücadeledeki rolü*. Ankara: SETA Yayınları.
- Axelrod, R. (1967). Conflict of interest: An axiomatic approach. *The Journal of Conflict Resolution*, 11(1), 87-99. <http://www.jstor.org/stable/172933>.
- Balasingham, A. (2004). *War and peace: armed struggle and peace efforts of Liberation Tigers*. Mitcham, England: Fairmax Pub. <https://archive.org/details/warpeacearmedstr0000pala/page/n1/mode/2up>.
- Bayar, E. (2022). *Different organizations similar processes: Tamil Tigers and PKK*. Multidisciplinary Studies 2022-2 (ss.37-65), İstanbul: Legal Yayınevi.
- BBC News. (2013). *Öcalan: Silahlı unsurlarımız sınır ötesine çekilsin*. (21 Mart 2013). https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/03/130321_ocalanin_mesaji, (E.T: 18.12.2024).
- Bercovitch, J. & Jackson, R. (2001). Negotiation or mediation?: An exploration of factors affecting the choice of conflict management in international conflict. *Negotiation Journal*, 17(1), 59-77.
- Bercovitch, J. & Jackson, R. (2020). *Yirmi birinci yüzyılda çatışma çözümü*. Ankara: Adres Yayınları.
- Beren, F. (2012). The action profile of PKK/KCK terrorist organization. *Rev. Int'l L. & Pol.* 8, 87.
- Birleşmiş Milletler. (2024). *Peace, dignity and equality on a healthy planet*. <https://www.un.org/en/global-issues/peace-and-security>, (E.T: 19.11.2024).
- Botes, J. (2003). Conflict transformation: A debate over semantics or a crucial shift in the theory and practice of peace and conflict studies?. *International Journal of Peace Studies*, 8(2), 1-27. <http://www.jstor.org/stable/41852899>.
- Boulding, K. E. (1978). Future directions in conflict and peace studies. *The Journal of Conflict Resolution*, 22(2), 342-354. <http://www.jstor.org/stable/173804>.
- Chakma, A. (2020). What determines the implementation of civil war peace agreements? *E-International Relations* (16 Ağustos 2020). <https://www.e-ir.info/2020/08/16/what-determines-the-implementation-of-civil-war-peace-agreements/> (E.T: 01.07.2025).
- Chelvadurai M. (1987). *Ethnic conflict and reconciliation in Sri Lanka*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Coleman, P. T. (2006). *Intractable conflict*. The handbook of conflict resolution: Theory and practice, 2, (ss. 533-559). Jossey-Bass: A Willet Imprint.
- Coşkun, V. (2015). *Çözüm süreci: Kazanımlar ve tehditler*. Londra: Democratic Progress Institute.
- Çınar, Y. (2014). Barışa giden yolda başarısız müzakere örneği: Sri Lanka hükümeti – LTTE görüşmeleri. *Liberal Düşünce Dergisi*, 19(75), 31-50.
- Çoban Öztürk, E. Çatışma çözümü, uzlaşma ve diasporanın rolü açısından Türkiye Ermenistan ilişkileri. *Ermeni Araştırmaları*, 75, 125-153. <https://doi.org/10.36542/erma.1430692>.
- Dar, S. S. (2017). Disciplinary evolution of peace and conflict studies: An overview. *International Journal on World Peace*, 34(1), 45-79. <http://www.jstor.org/stable/45014364>.
- Darby, J. & Mac Ginty, R. (2008). *Contemporary peacemaking: conflict, peace processes and post-war reconstruction*. Springer.
- Demir, C. K. (2008). Öğrenen örgütler ve terör örgütleri bağlamında PKK. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5(9), 57-88.
- DeVotta, N. (2000). Control democracy, institutional decay, and the quest for eelam: explaining ethnic conflict in Sri Lanka. *Pacific Affairs*, 73(1), 55-76. <https://doi.org/10.2307/2672284>.
- DeVotta, N. (2004). *Blowback: linguistic nationalism, institutional decay, and ethnic conflict in Sri Lanka*. Redwood City: Stanford University Press. <https://doi.org/10.1515/9781503624566>.
- Diñç Ş. & İpek V. (2015). Doğu ve Güneydoğu'da özyönetim yıkımı. *Habertürk*. <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1166304-ozyonetim-yikimi>, (E.T:12 Ekim 2024).
- Dizman, M. (2024). Terör örgütlerinin finansman ihtiyacı. *G.Ü. İslahiye İİBF Uluslararası E-Dergi*, 7(7), 13-34.
- Drago, A. (2012). Peace studies and the peace movement. *Peace Research*, 44/45(2/1), 163-191. <http://www.jstor.org/stable/24429464>.
- Eisenlohr, P. (2006). Review of blowback: linguistic nationalism, institutional decay, and ethnic conflict in Sri Lanka. *Language in Society*, 35(5), 747-750. <http://www.jstor.org/stable/4169542>.
- Ercinler, S. (2020). Terörizmin Finansman Kaynakları ve Yöntemleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: MEF Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdem, N. & Kavanoz S. E. (2020). Türkiye'de belediyelere yapılan kayyum atamalarına ilişkin bir değerlendirme. *Ombudsman Akademik*, 6(12), 155-179.
- Ersoy, E. (2017). *Hendeklerdeki ihanet Cizre hendek operasyonları'nın perde arkası*. Ankara: Bence Kitap Yayınları.
- Galtung, J. (2007). *Peace by peaceful conflict transformation – the TRASCEND Approach*. Charles Webel ve Johan Galtung (ed.), Handbook of Peace and Conflict Studies, Routledge, USA.
- Globalsecurity.org, (2024). *Tamils*. <https://www.globalsecurity.org/jhtml/jframe.html#https://www.globalsecurity.org/military/world/para/images/tamilnad.gif>, (E.T: 24.11.2024).
- Güven, A. & Metin A. (2022). Terörle mücadele bağlamında "Kamu düzeni ve güvenliği" ilkesi gereği yapılan düzenlemeler/müdahaleler. *Malatya Turgut Özal Üniversitesi İşletme ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 16-27.
- Harris, E. J. (2006). *Theravāda Buddhism and the British encounter: Religious, missionary and colonial experience in nineteenth-century Sri Lanka*. London: Routledge Press.
- Hauter, J. (2019). Delegated interstate war: Introducing an addition to armed conflict typologies. *Journal of Strategic Security*, 12(4), 90-103. <https://www.jstor.org/stable/26851262>.
- Hoffman, B. (2006). *Inside terrorism*. New York: Columbia University Press
- İkle, F. (1964). *How nations negotiate*. New York: Harper & Row.
- İçişleri Bakanlığı. (2017a). *PKK/KCK terör örgütünün Suriye kolu: PYD-YPG*. https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/strateji/deneme/YAYINLAR/%C4%B0%C3%87ER%C4%B0K/pyd_tr_fr.pdf, (E.T: 12.04.2024).
- İçişleri Bakanlığı. (2017b). *Uluslararası Af Örgütü'nün raporuna ilişkin basın açıklaması*. <https://www.icisleri.gov.tr/uluslararasi-af-orgutunun-raporuna-iliskin-basin-aciklamasi>, (E.T: 12.12.2024).
- İçişleri Bakanlığı. (2019). *Belediyelerdeki kayyum sistemi ve mevcut durum raporu*. <https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/belediyelerdeki-kayyum-sistemi-ve-mevcut-durum-raporu-yayinlandi>, (E.T: 20.9.2024).
- İçişleri Bakanlığı. (2024). *Terörden arananlar*. <https://www.terorarananlar.pol.tr/>, (E.T: 01.10.2024).
- İnci, B. (2019). Diyarbakır Sur-Hendek Olayları, öncesi, sonrası ve sonuçları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19), 567-608.

- İrdem, İ. (2021). *Terrorist organizations exploiting religion within the scope*. Security Issues in the Context of Political Violence and Terrorism of the 21st Century, 176.
- Jeong, Ho-Won. (2008). *Understanding conflict and conflict analysis*. London: SAGE Publications.
- Kearney, R. N. (1986). Tension and conflict in Sri Lanka. *Current History*, 85(509), 109-128.
- Kıyıcı, H. (2017). Bölgesel güvenlik kompleksi bağlamında. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 14(51), 121-137.
- Kıyıcı, H.; Arslan Ö. & Soner B. A. (2017). *PKK'nin bölgesel terör ağı yapılıması*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Köse, T. (2017). Çözüm sürecinin yükseliş ve düşüşü. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları*, 4(1), 13-40.
- Kumar, D. (2014). The Tamil Tigers: Ethnic conflict and the rise of armed struggle in Sri Lanka. *South Asian Politics Review*, 16(1), 22-38.
- Kumar, S. (2005). Suicide bombers in Sri Lanka. *World Affairs: The Journal of International Issues* 9(3), 96-106.
- Küçükali, A. & Balıkcılar M. (2019). Hendek Terörü Olaylarının Nusaybin'deki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Etkisi. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 8(22), 356-374.
- Lederach, J. P. (1997). *Sustainable reconciliation in divided societies*. Washington, DC: USIP. <https://pestuge.iliauni.edu.ge/wp-content/uploads/2017/12/John-P.-Lederach-Building-Peace.-Sustainable-Reconciliation-in-Divided-Society.pdf>, (E.T: 02.05.2025).
- Licklider, R. (1995). The Consequences of negotiated settlements in civil wars, 1945-1993. *The American Political Science Review*, 89(3), 681-690. <https://doi.org/10.2307/2082982>.
- McGrath, J. (1966). Peace operations and common sense. In *managing Global Chaos: In Studies on Behaviour in Organisations*, ed. R. V. Bovers, 34-101, Athens: University of Georgia Press.
- McGregor, L. (2006). Beyond the time and space of peace talks: Re-appropriating the peace process in Sri Lanka. *International Journal of Peace Studies*, 11(1), 39-57.
- Merrills, J. (1998). *International dispute settlement*, 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press.
- Morley, I. ve Maoz, Z. (1977). *The Social psychology of bargaining*. London: Allen and Unwin.
- Muruganandan, S. (2021). *Assasins*. Lucknow: BFC Publications.
- Mushtaq, S. (2012). Identity conflict in Sri Lanka: A case of Tigers of Tamil. *International Journal of Humanities and Social Science*, 2(15), 202-210.
- Nadarajah, S. & Sriskandarajah, D. (2005). Liberation struggle or terrorism? The politics of naming the Itte. *Third World Quarterly*, 26(1), 87-100. <https://doi.org/10.1080/0143659042000322928>.
- Nicolson, Sir H. (1950). *Diplomacy*. London: Oxford University Press.
- Öztürk, T. (2022). Tamil Kaplanları: Mağlubiyetin jeopolitik analizi. *Akademik Hassasiyetler*, 9(20), 309-335.
- Pruitt, D. G. & Carnevale, P. J. (1993). *Negotiation in social conflict*. Thomson Brooks/Cole Publishing Co.
- Rajasingham, K. T. (2000). *Sri Lanka: The Untold Story*, Bölüm 44. <https://sangam.org/sri-lanka-the-untold-story-chapter-44/>. (E.T: 07.06.2025)
- Richards, J. (2014). *An Institutional history of the liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE)*, Graduate Institute of International and Development Studies-CCDP.
- Richmond, O. (2012). *A post-liberal peace*. Routledge Press.
- Roberts, M. (2009). Killing Rajiv Gandhi: Dhanu's sacrificial metamorphosis in death. *South Asian History and Culture*. 1(1), 25-41.
- Sabah. (2016). *En geniş operasyon*. <https://www.sabah.com.tr/gundem/2016/03/13/en-genis-operasyon>, (E.T: 12.9.2024).
- Saha, S. (2024). Statecraft and sacred order: The collaborative dynamics of state and sangha in Sri Lanka. *IOSR Journal Of Humanities And Social Science*, 29(8), 30-40.
- Sarvananthan, M. (2003). Interim self-governing authority: A critical assessment. *Economic and Political Weekly*, 38(48), 5038-5040. <http://www.jstor.org/stable/4414338>.
- Sarvananthan, M. (2007). In pursuit of a mythical state of Tamil Eelam: a rejoinder to Kristian Stokke. *Third World Quarterly*, 28(6), 1185-1195. <https://doi.org/10.1080/01436590701507628>.
- Sherman, J. (2003). *The political economy of armed conflict: Beyond greed and grievance*. New York: Lynne Rienner Publishers.
- Smith, D. (2004). Towards a Strategic Framework for Peacebuilding: Getting Their Act Together. *Royal Norwegian Ministry of Foreign Affairs*. <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/ud/rap/2004/0044/dd/pdfv/210673-rapp104.pdf> (E.T: 02.05.2025).
- Stokke, K. & Ryntveit, A. K. (2000). The struggle for Tamil Eelam in Sri Lanka. *Growth and Change*, 31(2), 285-304.
- Stokke, K. (2006). Building the Tamil Eelam State: emerging state institutions and forms of governance in LTTE-controlled areas in Sri Lanka. *Third World Quarterly*, 27(6), 1021-1040. <https://doi.org/10.1080/01436590600850434>.
- Tambiah, S.J. (1986). *Sri Lanka: Ethnic fratricide and the dismantling of democracy*. Chicago: The University of Chicago Press.
- TBMM. (2013). *Toplumsal barış yollarının araştırılması ve çözüm sürecinin değerlendirilmesi amacıyla kurulan Meclis Araştırma Komisyonu*. https://www.tbmm.gov.tr/Files/MecelisArastirmasiKomisyonlari/CozumSureci/Dokumanlar/cozum_kom_raporu.pdf, (E.T: 02.05.2025).
- TRT. (2012). *Başbakan Erdoğan özel yayında*. (28 Aralık 2012). <https://youtu.be/Oan-DK5wo08?si=yKe4T13luW6LlqB7>, (E.T: 12.11.2024).
- Uyangoda, J. (2005). *Conflict, conflict resolution and peace building: An introduction to theories and practices*. Kolombo: University of Colombo.
- Uyangoda, J. (2007). *Ethnic conflict in Sri Lanka: Changing dynamics* (Policy Studies 32). Washington: East-West Center.
- Vatan. (2016). *Diyarbakır'da YPS'liler sokaklara indi*. <https://www.gazetevatan.com/gundem/diyarbakirda-yps-liler-sokaklara-indi-924686>, (E.T: 22 Aralık 2023).
- Wallensteen, P. (2011). *Understanding conflict resolution: War, peace and the global system*. London: Third Edition Sage Publications Ltd.
- Waltz, K. N. (2001). *Man, the State and War: A theoretical analysis*. Columbia University Press.
- Watkins, M. & Rosegrant, S. (2001). *Breakthrough international negotiation: How great negotiators transformed the world's toughest post-cold war conflicts – softcover*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Yalçın, E. (2016). Terör ve terörizmle mücadelede bir iç savaşın analizi: Sri Lanka ve Tamil Kaplanları örneği. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 143-184.
- Yatar, F. (2020). Çözüm süreci kapsamında AK Parti'nin seçim kampanyaları ve söylemleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Altınbaş Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Yeşiltaş, M.; Özdemir D. M. & Kuru S. (2022). Türkiye terörizm olayları platformu verilerinin analizi: PKK terörünün etkileri (1984-2022). *Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 202-253.
- Zartman, I.W & Rubin, J.Z. (2000). *Power and negotiation*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.